

Seyyid Abdülkadir Geylani (ks)

Khalisiyya

SUFISM JOURNAL

Volume 1, Issue 1, Kasım 2019, pp 1-50

halisiyye.com/ksjournal

HÂLİSİYYE SİLSİLE-İ ŞERİFESİ THE KHÂLİSİYYA HONORABLE SEQUENCE

Ömer Necâî

Tasavvuf Târihi Araştırmacısı

Öz

Tasavvuf, üç temel İslâmî ilimden biridir. Tasavvuf, güzel ahlâk ve Allah Teâlâ'ya gerçek kulluk yapmanın eğitimidir. Allah Rasûl (s.a.v.), *Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim* buyurmuştur. Güzel ahlâk, tasavvufun ana gâyesi ve temasıdır. Abdulkâdir Geylânî, tasavvuf târihinde, Allah Dostlarının Sultânı olarak isimlendirilmiştir. O'nun sâhibi olduğu tasavvuf ekolünün en önemli kollarından birisi Hâlisiyye koludur. Hâlisiyye, Meşhûr Şâir ve Edîb Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî tarafından kurulmuştur. Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî, Abdulkâdir Geylânî'nin menâkıbına ait Behcetü'l-Esrâr adlı eseri Arapça'dan Türkçeye mükemmel bir üslûp ile tercüme ederek, Türk Edebiyatı'na nâdîde bir eser kazandırmıştır. O'nun Dîvânı'nda bulunan Türkçe şiirleri, kurucusu olduğu, Hâlisiyye kolunun, ilâhî aşkın mektebi olduğunu çok açık bir şekilde yansıtmaktadır. Bu çalışmada, Hâlisiyye silsilesinin temel halkaları ile ilgili bilgiler verilmeye çalışılmış, onların yaşantılarından ve tasavvufî kişiliklerinden kesitler sunulmuştur. Her biri, yaşadığı devrin maddi ve mânevî ilimleri ile mücehhez olan bu zâtlar, insanlığa ışık tutmuş, Rasûlullah'ın (s.a.s.) güzel ahlâkını yaşayan ve öğreten birer muallim olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Kâdiriyye, Hâlisiyye, Silsile

Abstract

Sufism is one of the three basic Islamic sciences. Sufism is the education of good morality and real servitude to Allahu Teâlâ. The Messenger of Allah (p.b.u.h.), *I was sent to complete the beautiful morality* said. Good morality is the main theme and purpose of Sufism. Abdul Qadir Jilani was named as the Sultan of Saints in the history of Sufism. One of the most important sufism school branches, which he owns, is the branch of Khâlisiyya. Khâlisiyya was founded by famous poet and literary Abd al-Rahman Khalis al-Kirkuki. Abd al-Rahman Khalis al-Kirkuki translated the book Bahcatü'l-Asrâr, which belongs to Abdulkâdir Geylânî's mystical life, from Arabic into Turkish with an excellent style, thus making a distinguished work of Turkish literature. His Turkish poems in his Dîvân very clearly reflect that Hâlisiyye branch is the school of divine love. In this study, it is tried to give information about the basic rings of the Hâlisiyye range and the sections of their lives and mystical personalites. Each one of those who have collected all the sciences of the period which they lived, shed light on humanity and they were teachers who lived and taught the good morals of the Messenger (p.b.u.h.).

Key Words: Sufism, Qadiriyya, Khalisiyya, Sequence.

1. GİRİŞ

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) tarafından tesis edilen Kâdiriye Ekolü, tasavvufi ekoller içinde mümtâz bir yere sâhiptir. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) İslâmî bütün ilimlerde mütebahhir bir âlim olması, ilminin ve tasavvufi kişiliğinin mütevâtir denebilecek kadar sağlam kaynaklarla sonraki nesillere ulaşmış bulunması, kurduğu tasavvufi ekolün ulemâ arasında çok ölçüde kabul görmesine sebep olmuştur. İslâm uleması, o'nun (k.s.) Kitap ve Sünnet'e olan bağlılığına, Allahu Teâlâ'ya olan kurbiyyetine, kendisine Allahu Teâlâ tarafından bahsedilen seçkin özelliklerine, eserlerinde yer vermiş, tasavvuf ilminin ne büyük bir öğreticisi olduğu hususunda sözbirliği etmişlerdir. O'nun (k.s.) kurduğu ekol, büyük ölçüde çocuklara vasıtası ile sonraki nesillere aktarılmıştır. Çocuklarının her birinden farklı Kâdiriye kolları zuhûr etmiştir. Cemâlû'l-İrak Abdurrezzâk Geylânî'den gelen silsile üzerinde binâ edilmiş olan Hâlisiyye kolu, Kâdiriyyenin kollarından biridir. Kerkük'lü Edîb ve Şâir Abdurrahmân Hâlis tarafından kurulan, Hâlisiyye kolu'nun, Anadolu'daki en önemli halkaları, Urfalı Dede Osmân Avnî Baba ve Harputlu Hacı Ömer Hüdâyî Baba'dır. Bu Zâtlar da pek çok kâmil insan yetiştirerek, Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) bu seçkin yoluna hizmette bulunmuşlar, insanların ahlâk-ı Muhammediyye ile ahlâklanmalarına, kötü ahlâktan arınıp güzel ahlâk ile bezenmelerine rehber olmuşlardır.

2. HÂLİSİYYE SİLSİLE-İ ŞERÎFİ

Hâlisiyye Silsile-i Şerîfesi, pek çok eserde ve yüzlerce icâzetnâmede el yazmaları şeklinde verilmiştir. Makalemizde, bu kaynaklardan sadece üç tanesini esas aldık. Birincisi, Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın hulefâsından Muhammed Emîn İzûlu'ya ait olan ve Kövenk'te Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde bulunan icâzetnâme, İkincisi, Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın hulefâsından Muharrem Hilmî'ye ait icâzetnâme, üçüncüsü Hacı Mustafa Hayri Baba'ya ait icâzetnâmedir.

Ey kardeşler! Bilin ki: Şeyhim ve mürşîdim, Şeyh Ebu'l-Ahmed el-Hâc Ömer Hüdâyî el-Kövenkî el-Harpûtî et-Tâlebânî'nin bana tevhîdi telkin ettiği ve mütekaddim meşâyihin kisvesini giydirdiği gibi ben de Mustafa bin Ömer bin Halil'e, şeyhimiz ve mürşîdimiz, ilmi ile âmil âlim el-Fazıl el-Hâc Ömer el-Hüdâyî'nin (kuddise sirrahu'l-âli) emri ile kelime-i tevhîdi telkin ettim ve meşâyih hırkasını giydirdim. Hüdâyî dedi ki: Ben, Şeyh Ziyâü'd-Din Tâcü'l-Ârifîn Rehavî'nin elinden kelime-i tevhîdi ahz ettim ve meşâyih hırkasını giydim. Osman Ziyâü'd-Dîn der ki: Ben, asrında kutbu'd-Devâir olan eş-Şeyh Abdurrahmân Tâlebânî'nin elinden, zikri ahz ettim ve hırkayı giydim, o da eş-Şeyh Ahmed Tâlebânî'nin elinden, o da eş-Şeyh Mahmud el-Kâdirî ez-Zengenî'nin elinden, o da eş-Şeyh Ahmed Ziyâü'd-Dîn Hindî Lahûrî'nin elinden, o da eş-Şeyh Muhammed Hüseyin el-Ezmirânî'nin elinden, o da eş-Şeyh Abdurrezzâk el-Hamevî'nin elinden, o da eş-Şeyh Abdurrahmân Haselânî'nin elinden, o da, eş-Şeyh Burhanu'd-Dîn Zencerî'nin elinden, o da, eş-Şeyh Nuru'd-Dîn Şâmî'nin elinden, o da, eş-Şeyh Muhammed Ma'sûm el-Medenî'nin elinden, o da eş-Şeyh Osman el-Geylânî'nin elinden, o da, Cemâlû'l-İrak eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrezzâk Geylânî'nin elinden, o da, es-Seyyid Hazret-i Gavsü'l-Âzam ve İmamu'l-Efhâm ve Mürşidü'l-Aktâb, Sâkinu'l-Bağdâd Abdülkâdir Geylânî'nin elinden zikri ahz etti ve hırkayı giydi (İzûlî, 1909).

Aynı Silsile-i Şerîfe, *Tomar*, *Risâle-i Hüdâiyye* ve *Hacı Mustafa Hayri Baba* adlı eserlerde de verilmiştir:

Pîr-i Tarîkat Gavs-i Rabbi'l-Âlemîn eş-Şeyh es-Seyyid Muhyiddîn Abdulkâdir el- Geylânî
Bin Ebî Sâlih Mûsâ Cengî Dost (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Abdu'r-Rezzâk (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Osman el-Geylânî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh Yahyâ El-Basrî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh Nûru'd-Dîn eş-Şamî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh Abdu'r-Rahmân el-Haselanî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh Burhânu'd-Dîn ez-Zencerî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Ma'sûm el-Medenî (Kaddesellahu Sırrahu)
Eş-Şeyh es-Seyyid Abdu'r-Rezzâk el-Hamevî (Kaddesellahu Sırrahu)
Eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Hüseyin el-Ezmîranî (Kaddesellahu Sırrahu)
Eş-Şeyh Ahmed Hindî el-Lahûrî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh Mahmud ez-Zengenî et-Talebânî (Kaddesellahu Sırrahul Aziz)
Eş-Şeyh Ahmed et-Talebânî (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Ziyâu'd-Dîn Abdu'r-Rahmân Hâlis et-Talebânî (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avni Baba Urfevî (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Muhammed Baba Kürkî (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
Eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Mustafa Hayri Baba Malatyevî (Kaddesellahu Sırrahul Azîz)
(Hilmî, 2007b: 7a-7b-8a; Vicdânî, 1338-1340: 56-64; Öğüt, 2016: 8).

Makalemizde Silsile-i Şerîfe'nin Abdulkâdir Geylânî'den (k.s.) sonra gelen kısımları zikredilmiş, bu bölümde yer alan, başta Kâdiriyye ekolünün kurucusu Abdulkâdir Geylânî (k.s.) olmak üzere, Abdurrezzâk Geylânî, Ziyâeddin Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî, Dede Osmân Avnî Baba Urfevî, Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî, Hacı Muhammed Baba Kürkî ve Hacı Mustafa Hayri Baba Malatyevî'nin tasavvufî kişilikleri hakkında öz bilgiler verilmiştir.

2.1. Abdülkâdir Geylânî (k.s.)

Gavsü'l-Âzam, Gavsü's-Semedânî, Kutbu'r-Rabbânî, Mahbûbu's-Sübânî, Heykelü'n-Nûrânî, Kandîli'n-Nûrânî, Gavsü's-Sekaleyn, Bazü'l-Eşheb, Muhyi's-Sünneti ve'd-Dîn, Gavsü Rabbi'l-Âlemîn, Eş-Şeyh Es-Seyyid Eş-Şerîf Ebû Muhammed Muhyi'd-Dîn Abdülkâdir Geylânî (k.s.), Hicret-i Nebeviyye'nin 470/1077 senesi Ramazan ayının ilk gecesi, İran'ın Geylân eyaleti'nin Neyf Beldesi'nde kadem-nihâde-i âlem-i vücûd, dünyâyâ zînet-bahşâ, şeref bahş-i makâm-ı şühûd olmuşlardır.

Şu beyitle o'nun (k.s.) doğum ve vefâtına târîh düşürülmüştür:

Câe fi'l- 'Aşk ve mâte fi'l-Kemâl
(Aşk ile geldi, kemâl ile vefât etti)

Bu beytte *aşk*, ebced hesabıyla, doğum tarihi olan 470 yılını, *kemâl*, ebced hesabıyla, şerefli ömürleri olan 91 yılı göstermektedir (Vicdânî, 1338-1340: 7).

Geylân Eyâleti, Hazar Denizi'nin güneybatısındadır. Geylân Eyaleti'ne nisbetle, Arapça'da el-Cîlî, el-Cîlânî, Farsça'da Gîlî, Gîlânî, Türkçe'de Geylânî nisbesiyle şöhret bulan eş-Şeyh es-Seyyid eş-Şerîf Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) keremli babaları, Hz. Hasan (r.a.) soyundan Ebu Sâlih Mûsâ, muhterem anneleri ise Hz. Hüseyin (r.a.) soyundan Ümmü'l-Hayr Fâtımâ'dır. Fâtımâ Hâtun, devrin tanınmış zâhid ve mutasavvıflarından Ebu Abdullah es-Savmeî'nin kızıdır.

Hz. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.), mübârek babaları cihetinden nesebi;

Emîru'l-Mü'minîn Esedullah el-Gâlib Kerremellahu Vechehu
El-Hasan es-Sıbt Radiyellahu Teâlâ Anhu
Hasan el-Müsennâ
Abdullah el-Mahz
Musa el-Cevn
Abdullah
Mûsâ
Dâvud
Muhammed
Yahya ez-Zâhid
Ebu Abdullah
Ebu Sâlih Mûsâ (Kerkûkî, 1302: 177; Vicdânî, 1338-1340: 6),

mübârek anneleri cihetinden nesebi;

Emîru'l-Mü'minîn Ali İbn-i Ebî Tâlib Kerremellahu Vechehu ve Radiyellahu Anhu
İmâm Hüseyin (r.a.)
İmâm Zeynü el-Âbidîn
İmâm Muhammed Bâkır
İmâm Cafer es-Sâdık
İmâm Mâsa Kâzım
İmâm Aliyyü'r-Rızâ

İmâm Muhammed Cevâd et-Takî

Seyyid Alâuddîn

Seyyid Îsâ

Seyyid Kemâl

Seyyid Abdullah

Seyyid Ebû Atâ

Seyyid Tâhir

Seyyid Ebu Muhammed

Seyyid Ebu Cemâl

Seyyid Ebû Abdullah es-Savmeî

Ümmü'l-Hayr Fâtımâ'dır (Kerkûkî, 1302: 177-178; Vicdânî, 1338-1340: 6).

Şerefli soyları, baba tarafından, Hz. Hasan'a (r.a.), anne tarafından, Hz. Hüseyin'e (r.a.) ulaşır. Bu sebepten, babası cihetinden şerîf, annesi cihetinden seyyiddir.

Bu hususu bizzat kendisi, kasîdelerinde şöyle belirtir:

Atam Resûlullah'tır (a.s.), o'ndan kasdım Muhammed (a.s.) (Kâdirî, t.y.: 45).

Meşhûr olan ismim Abdulkâdir'dir. Atam, kemâl sahibinin tâ kendisidir. (Kâdirî, t.y.: 47).

Taha olan Mustafa'ya (a.s.) nisbetim haktır. Dedem Mustafa'dır (a.s.). İmâmlık ise bana yeter. Ceddime her vakit salât ü selam olsun! (Kâdirî, t.y.: 55).

Ceddim Resûlullah'tır, Tâhâ Muhammed! Ben Abdulkâdir'im, bütün tasavvuf yollarının mürşîdi. (Kâdirî, t.y.: 62).

O (k.s.), uzuna yakın orta boylu, geniş sadırlı, nehîfü'l-Beden, açık alınlı, buğday benizli idi. Saçları omuzlarına erişecek kadar uzundu. Sesleri heybetli idi (Vicdânî, 1338-1340: 20).

Hız. Pîr'in (k.s.) anne ve babası, âbid, zâhid, hâl sahibi, çevresinde hürmet gören insanlardı. Anneleri Fâtımâ Hâtun, hayrât müberrât, hasenât, salâh, tevekkül, tefvîzden çok geniş nasipli ve çok haz sahibi idi. Küçük yaşta babasını kaybeden Gavsü'l-Âzâm, dedesinin himâyesinde büyüdü. Geylân meşâyihinin büyüklerinden olan mübârek cedleri Es-Savmeî, duâsı anında müstecâb, tasarruf ve kerâmetler sâhibi, kibâr-ı evliyâullahtan zâhid, âbid, dâima hakkı zikreden bir zattı.

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), Anne ve Babası'nı şöyle anlatır:

Ben evvel zamanda gelip geçen büyük zatların çocuğuyum. Peygambere (a.s.) uyduğum, anama babama iyilik ettiğim için Allah (c.c.) beni bu işlere ehil kıldı. Babam zengindi, dünyâlığı vardı. Fakat ona karşı bir yeterlik duygusuna sahipti. Annem de ona uydu. Yaptığı her işe razı oldu. Hiçbir zaman Babamın yaptığına itiraz etmedi. Babam ve Annem ehl-i dîn olup dâima iyilik ederlerdi. Kalplerinde halka karşı bir şefkat duygusu vardı. Üzerimde gördüğümüz iyilik onlardandır. Allah'ın (c.c.) ve Peygamber'in (a.s.) huzuruna onlarla birlikte varacağım. Onları ben götüreceğim. Her hayrım ve bulunduğum nimet onların sayesinde oluyor (Geylânî, 1988: 278).

O'nun (k.s.), doğumundan önce de, çocukluk ve gençliğinde de harikulâde haller meydana gelmişti. O (k.s.), doğmadan önce *Bağdat*'ta *Şeyh Abdullah el-Cûni* huzuruna gelenlere, nerelisiniz? sorup, onlar da *Geylân*'dan deyince, size *müjdeler olsun ki, Cenâb-ı Hak memleketinizi, Abdulkâdir isminde bir Zât-ı Şerîfin doğumu ile aydınlatacaktır, o'nun velîlik derecesi çok yüksek olacaktır* buyurdu (Kerkûkî, 1302: 7).

Daha doğmadan evvel kendilerinin kutb-i Âzâm olacağına dair müşâhedeler mevcuttur. Doğacağı gece Peygamber (a.s.) bütün sahabe-yi kirâm, evliyâ-yı izam ile Ebû Salih Musa'nın rüyasında zuhur edip saâdetli çocuğun doğumunu tebrik etmişler, *ey oğul, ey Sâlih'in babası! Allah (c.c.) senin adının bâki kalmasını nasip etti. O, benim oğlum, benim ve şânı yüce Allah'ın (c.c.) sevgilisidir. O'nun Allah'ın velileri yanındaki durumu benim nebîler ve resuller arasındaki durumum gibidir* buyurmuşlardır. (Kerkûkî, 1302: 179).

Mübârek Anneleri şöyle anlatır: *Ol vakit ki Abdulkâdir doğdu, Ramazan gününde süt emmezdi. Hatta bir Ramazan evvelinde hava bulutlu idi. İnsanlar hilâli göremiyorlardı. O anda Abdülkadir'in hareketi ve duruşu imsâk ve iftârdan hangisine delâlet ettiğini insanların benden sorması üzerine, oğlum 'bugün süt emmiyor' cevabını verdim. Daha sonra o günün Ramazan olduğu anlaşıldı. Ve o zaman da, 'eşraftan filanın bir çocuğu oldu ramazanda gündüz süt emmez' deyu insanlar arasında şöhret buldu.* (Kerkûkî, 1302: 180).

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), şöyle anlatır:

10 yaşındayken evden çıkıp mektebe giderdim. Etrafımda meleklerin benimle beraber yürüdüklerini, beni koruduklarını görürdüm. Tâ mektebe kadar bana eşlik ederler mektebe varınca, 'yer açın, Allah (c.c.) velilerinden biri geliyor' derlerdi. Çocuklarla beraber ne zaman oynamak arzu etsem hemen 'bana gel ey mübarek bana gel' diyen bir ses duyar korku ve dehşet içinde anneme koşar, kendimi onun şefkatli kucağına atardım (Kerkûkî, 1302: 68-69).

Ben gençliğimde, Geylân'da idim. Bir kurban bayramı arefesinde şehrin dışına çıktım. Gözüme ilişen bir köylü ve ekinci ineğinin arkasına düşüp ona yaklaştım. O anda inek başını bana çevirdi. 'Ya Abdülkadir! Sen bunun için yaratılmadın ve bununla emr olunmadın' dedi. İnek ismini açıkça söylemiş, bunun gibi abes şeyle iştigal için yaratılmadığımı, memuriyetimin böyle şeyler olmadığını bana bildirmişti. Bu gönlüme tesir etti. Bende korku hasıl oldu. Hemen dönüp eve koştum. O esnada hacıların Arafat dağında vakfeye duruşlarını müşâhade ettim. Artık bende karar kalmadı. Annemin huzuruna gidip ona, 'Beni Allah'a (c.c.) bağışla ve Bağdat'a gidip ilim tahsili ile, evliya, etkiya, sülehanın ziyareti ile meşgul olayım bana izin ver' dedim. Annem benim halimi ve yalvarmamı görünce bana neler gördüğümü sordu, ben de anlattım. Birden ağlamaya başladı. Yaşları gömleğini ıslattı. Hemen kalkıp babamdan kalan kırk altını giydiğim hırkanın koltuğu altına dikti, Bağdat'a gitmeme izin verdi. Doğruluk üzere bulunmaklığımı emretti ve benden söz aldı. Vedâ için benimle beraber çıktı. Ayrılık yerine geldiğimizde, 'işte oğlum seni Allah'a (c.c.) bağışlayarak senden ayrılıyorum ve yaşlı gözlerimin seni kıyamete kadar göremeyeceğini biliyorum' dedi. Vedâlaşarak ayrıldık. Küçük bir kervana karışıp yola çıktım. Hemedan şehrini geçtiğimizde 60 atlı hırsız kabileyi çevirdi. Kervânı soydular. Haraminin biri bana yaklaşıp 'sende mal var mı?' dedi. Ben, 'evet koltuğumun altında kırk altın var' dedim. Bunu haber alan harami başı beni çağırdı. 'Oğlum sende altın olduğunu kimse düşünmez niçin söyledin?' dedi. Ben, 'Geylân'dan çıkarken anneme doğru söyleyeceğime dair söz verdim dedim. Bu söz haramibaşının ciğerine tesir etti. 'Eyvah! Bu günahsız çocuk annesine verdiği söze ihanet

etmekten çekiniyor. Ben ise bunca yıldır Allah'ın (c.c.) emrine muhalefet ederek hırsızlık yapıyorum' dedi. Pişman oldu, hüziünlendi, kervan halkının mallarını geri verdi. Tevbe etti. Bütün haramiler de tevbe ettiler (Kerkûkî, 1302: 113-115).

Hz. Pîr'in (k.s.), dedesi Savmeî (k.s.), çocukluğu ve Bağdat'a gelişi hakkında *Hadîkatü'l-Evliyâ*'da detaylı bilgiler vardır (Hocazâde, 1318: 32-35).

18 yaşına kadar Geylân'da ilim tahsilinin ilk aşamalarını geçiren Gavsül Azam (k.s.), 18 yaşında o devrin en büyük ilim ve kültür merkezi Bağdat'a gitti. Bağdat'a vardığı yıl, meşhur mutasavvıf ve âlim Temîmî'nin vefat ettiği 1095 yılı idi. Onun Bağdat'ı şereflendirmesini, büyük velilerden İbni Cerîr, şu anlamdaki dizeleri ile dile getirir:

Ey gelip de bizlere saadet ve mutluluklar bahşeden göklerin rahmet bulutları ile kaplanmasına sebep olan, hidayet meşalesi yakıp da her tarafı aydınlatan, Irak'ın kalbini diriltten muhterem zat! Şüphe yok ki, ayak basışınla, bulutlar yağmur boşaltmış, ölü yerleri yeşertmiştir. Taşlar birer inci ve dalgalar bal olmuştur. Irak'ın göğsünden tazelikler fıskırmış, Necd'in kalbinde ziyalar görünmüştür. Nurundan, doğuda şimşekler çakar batıda celadet yıldırımını her tarafı kasıp kavurur (Tâdifî, t.y.: 4).

O (k.s.), Bağdat'ta bütün ilimleri tadrîs etmiş, bu ilimlerde yed-i tûlâ sâhibi olmuş, tasavvuf yolunun sonuna ulaşmış, sayısız irşâd ehli ve âlim yetiştirmiştir. O'nun (k.s.) sohbetlerinde gayr-ı müslimler doğru yolu bulup iman etmiş, mü'minler yüce mertebelere ulaşmışlardır. Bütün hayatı ilimle ve irşâd ile geçmiştir. O'nun (k.s.) ahlâkı, Rasûlullah'ın(a.s.) ahlâkına tam olarak mutâbık olmuştu. Yaşantısı, Kur'ân ve sünnettî. Kendisinden zuhûr eden kerametler kadar başka hiç bir velîden keramet zuhur ettiği duyulmamıştır. Hayatına ve menkîbelerine dair pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak O'nun (k.s.) hayatı ve ilmi, ciltlerce eserin ihâta edemeyeceği kadar geniş ve şumullü, mânevi ahvâlî, hiçbir kalemin izahına kadir olamayacağı kadar yücedir.

O'nun kemâlî hakkında pek çok ulemânın sözü vardır: *Şâh-ı Nakşîbend Muhammed Bahâeddin (k.s.)* Farsça bir şiirinde onu şöyle tavsîf eder:

Pâdişâhı her dû âlem Şah Abdülkâdirest
Server-i evlâd-ı Âdem Şah Abdülkâdirest
Âfitâb u Mâhitâb-ı Arş, Kürs u Kalem
Nûr-i kalb ez nûr-i a'zam Şah Abdülkâdirest.

Her iki âlemin sultânı Şah Abdülkâdir'dir. Evlâd-ı Âdem'in serveri (reîsi) Şah Abdülkâdir'dir. Arş'ın, Kürsî'nin, Kalem'in hem Güneş'i hem Ay'ı. Nûr-ı âzâmdan bir kalb nûru Şah Abdülkâdir'dir (Geylânî, 1276: 1).

İbni Kudâme onu şöyle tavsîf eder:

Kâne şeyhunâ Muhyî'd-Dîn Abdülkâdir radiyellahu anhu nehîful beden, rub'ulkâmet, arîzussadr, ve'l-lıhyetü tavîlühâ esmeru, mekrûnu'l-hâcibîn, hafiyen zâ savtin, cuhûrî ve sumtûn ve kadrin alâ ve 'ilmun vefâ radiyellahu anhu. *O, orta boylu, zayıf bedenli, geniş göğüslü, siyah ve uzun sakallı, kaşları birbirine yakın, bazen hafif bazen gür sesli, ilimde ve vefâkârlıkta kadri yüce bir velî idi (Tâdifî, t.y.: 6).*

İbn-i Receb, Tabakât'ında der ki:

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) asrının şeyhi ve en büyük âlimi, âriflerin önderi, şeyhlerin sultânı, tarîkat ehlinin efendisi, dînin ihyâ edicisidir. Onun zamanında, ehl-i sünnet i'tikâdî nusret buldu. Dîne sonradan bir şeyler ilâve edenler ve nefislerine, hevâ ve heveslerine tâbi olanlar eriyip gittiler. Halleri, sözleri, kerâmeti, mânevî keşifleri şöhrat buldu. Diğer İslâm beldelerinden Bağdat'a ondan fetvâ almak için geliyorlardı (Tâdifî, t.y.: 7).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), tasavvuf yolunun en büyük Pîrlerinden birisi olmanın yanında, zamanının en kâmil müderrisi, fıkıh, hadis, tefsîr âlimi idi. Onun (k.s.) bu mümtaz mevkisini pek çok ulemâ eserlerinde ifâde etmişlerdir. Hz. Abdulkâdir Geylânî (k.s.) on üç ilim ve fûnundan bahs ve tekellüm ederlerdi. Medreselerinde tefsîr, hadîs, mezheb, hilâfdan ders verirler, talebeleri ile müzâkere ederlerdi. Akşam ve sabah tefsîr, ilmi hadîs, mezheb, hilâf, usûl ve nahv okunur idi. Öğleden sonra yedi kırâat üzere Kur'ân-ı Kerîm okurlardı (Hasbî, 1300: 54).

İmam Nevevî, Bustânü'l-Ârifin adlı eserinde şöyle der:

Zamanında ilim başkanlığı ona verilmiş, büyüklerden birçokları onun (k.s.) elinde yetişmiş, Irak'ın ileri gelen velileri ona (k.s.) intisâb etmiştir. Hâl ve kerâmet sâhiplerinden birçokları onun feyzinden feyzyâb olmuşlardır. Gerek veliler, gerek âlimler, onun (k.s.) çok değerli bir velî ve âlim olduğu konusunda söz birliği etmişlerdir. İhtilâflı meselelerde söz onun olurdu. Her taraftan âlimler ve halk toplulukları ziyaretine gelirlerdi. Gâyet güzel görünüşlü, şahsiyet sâhibi, tevâzuu bol, dâima güler yüzlü, ilmi ve aklı yüce bir zattı. Ma'rifet ilminde onun pek nefis ve tesirli sözleri olmuştur. Eli açık olup gayet cömert idi. Hulâsâ, zamanında onun gibisine tesâdüf etmek çok zordu (Tâdifî, t.y.: 8).

İbn-i Kesîr, Târih'inde şöyle der:

Sünneti ve dîni ihyâ eden Şeyh Ebû Sâlih'in oğlu, Ebû Muhammed Abdulkâdir el-Cîlî (k.s.), Bağdat'a geldi ve hadîs tahsîl etti. Hadîs ilminde yüceldi hattâ, Hadîs, fıkıh, va'z ve hakikat ilimlerinde yed-i tûlâ sâhibi oldu. Onun yolu mükemmeldi. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak dışında susmayı tercih ederdi. O halîfelere, vezirlere, sultânlara, kâdırlara, seçkin kişilere, halk tabakasından olanlara, dinleyicilerin huzurunda, minberlerde ve mahfillerde açıkça iyiliği emreder, kötülüğü yasaklardı. Zulme Allah rızası için karşı çıkar, kınanmaktan çekinmezdi. Onun zühdü çoktu. Hârikulâde halleri ve keşifleri vardı. Özetle büyük zâtların önde gelenlerinden idi. Allahu Teâlâ sırrını mukaddes kılınsın ve kabrini nurlandırsın (Tâdifî, t.y.: 137).

En-Neccâr, Târih'inde der ki:

Ceylânî zâhid Ebû Sâlih bin Cengâdest'un oğlu İmam Abdulkâdir (k.s.), açık kerâmetler sâhibidir. O (k.s.) 488 yılında 18 yaşında Bağdat'a geldi. Fıkıh tahsîl etti. Usûl ve fûrû kitaplarını iyice öğrendi. Hadis dinledi (Tâdifî, t.y.: 7).

El-Hâfız Ebû Abdullah, Meşîhatü'l-Bağdâdiyye adlı eserinde der ki:

O (k.s.), Bağdat'ta Hanbelî ve Şafililerin fıkıh imamı idi. Büyük bir din âlimi idi. Fukaha nezdinde sözü geçerdi. İlim, ibâdet ve ictihâd âşığı bir zattı (Tâdifî, t.y.: 7).

İbn-i Kudâme der ki:

561 yılında Bağdat'a girdiğimiz zaman, Abdülkadir'i (k.s.) ilmin zirvesine yükselmiş olarak gördük. O (k.s.), bildiğini tatbik ediyor, sorulan çetin soruları doyurucu tarzda cevaplıyordu. Ne kadar güzel huy ve vasıflar varsa sanki onda toplanmıştı. Ondan sonra onun gibisine hiç rastlamadım (Tâdifî, t.y.: 6).

Şeyh Muvaffak der ki:

Ben ve Hâfız Abdulganî, Şeyhulislâm Abdulkâdir'in (k.s.) elinden hırkayı aynı anda giydik. Ondan (k.s.) fıkıh okuduk, hadîs dinledik. Sohbetinden son derece yararlandık (Tâdifî, t.y.: 6).

Hâfız Zeynuddîn, Tabakât'ında der ki:

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) asrının velîsi, âriflerin pîri, meşâyih'in sultânı, ehl-i tarîkın seyyîdidir. Herkes tarafından hüsn ü kabûl görmüştür. Sözleri, kerâmet ve keşifleri kısa zamanda her tarafa yayılmıştır (Tâdifî, t.y.: 7).

Sirhindî, Mektûbât'ında şöyle der:

İnsanları Allah'a ulaştıran yol ikidir. Birinci yol, kurb-i Nübüvvet'e taalluk eden yoldur. Asâleten bu yoldan ulaşanlar enbiyâdır. Onlara salât ve selâm olsun. Bir de onların ashâb-ı kiramı... İkinci yol, kurb-i velâyet'tir... Allah-ü Teâlâ'nın umum velî kulları bu yoldan ulaşırlar. Bu yolun Muktedâsı ve Reîsi Hz. Aliyy'ül-Murtezâ'dır (Allah (c.c.) o'ndan razı olsun). Rasûlullah'ın (a.s.) mübârek ayağı onun mübârek başı üzerinde gibidir. Hz. Fâtımâ, Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) bu makamda onunla ortaklırlar. Sonra sırasıyla oniki imâm hazerâtının hayatta olanları bu ulvî vazifeyi yürütmüş, on iki imamdan sonra da bu ulvî vazife, Abdulkâdir Geylânî'ye (k.s.) verilmiştir. Şu anlaşılmıştır ki, her kime bir feyz gelirse, Hz. Şeyh Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) tavassutu ile gelir. Kıyâmete kadar bu vazife Hz. Şeyh Abdulkâdir Geylânî'ye (k.s.) verilmiştir. Kutuplardan olsun, nücebâdan olsun, aktâb olsun hepsi o'nun (k.s.) tavassutu ile Allah'a ulaşırlar (Sirhindî, t.s.: 184-185).

Abdulkâdir Geylânî'ye (k.s.), bu mânâyı şöyle dile getirir:

Ben hakikaten varlığın kutuplarının kutbuyum. Diğer bütün kutuplar üzerinde izzet ve hürmetim vardır. Şiddet ve zorluklarda biz etevessül et! Sana himmetimle yardımcı olayım (Kâdirî, t.y.: 45).

Nâbî'nin o'na (k.s.) yazdığı *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* veznindeki kasîde dîvân edebiyâtının güzîde şiirlerindendir:

Ser-i bâmında sipihrin çalunur nevbet-i Şeyh
Çerha küncîde değil dâire-i devlet-i Şeyh
Fahrdır gerdenine cümle-i ehlullahın
Kadem-i meymenet-i enduhde-i izzet-i Şeyh
Şeyh İbnü'l-Arabî yazdı Fütûhâtında
Mushaf içre ve hüvel kâhîr imiş âyet-i Şeyh
Nâmını eylediler tesmiye Abdulkâdir

Eyledi zîr-i tasarruf, feleği Hazret-i Şeyh
 Hâl-i mevtinde dahî hâl-i hayatında gibi
 İder imdâd-ı tasarruf eser-i himmet-i Şeyh
 İstiâne idicek lâbud irer imdâde
 Kûmmelîn içre budur şöhret-i hâsıyyet-i Şeyh
 Cem-i kutbiyyet ü ferdiyyet ü gavsıyyet ile
 Si sûtûn üzre durup bârgeh-i rif'at-i Şeyh
 Yâd-ı ismiyle bulur mû-yi beden taze hayât
 Benzemez âhara şan u şeref u şevket-i Şeyh
 Dûnyevî uhrevî âmalın olur cümle tamam
 Nâbiyâ yek nazâr eyleyse eğer Hazret-i Şeyh (Nâbî, 1392: 21).

Hiz. Pîr'in mânevi tasarrufunun sırası geldiğinin haberi, semâların üzerinden verilmekte. O Zât'ın devletinin dâiresi, semâlara sığdırılmaz. O'nun yücelik tasarrufunun kutlu ayağı, Allah (c.c.) dostlarının cümlesinin boynunda bir övünç kaynağıdır. Muhyiddîn İbnü'l-Arabî (k.s.), *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* adlı eserinde, Mushâf-ı Şerîf içindeki ve hüve'l- kâhiru âyet-i celîlesinin mânasında, Hiz. Pîr'e (k.s.) bir işâret bulunduğunu yazdı. O'nu (k.s.) *Abdülkâdir* diye isimlendirdiler. O feleği tasarrufu altına aldı. Öldükten sonra da hayatında olduğu gibi, onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâda yetişir. Kâmillerin içinde, Hazret-i Şeyh'in özelliği budur. Kutbiyyet, gavsıyyet ve ferdiyyet makamlarının üçünün de kendisinde cem olmasıyla, onun yücelik otağı üç sûtûn üzerinde durmaktadır. O'nun hatırlanması ile bedendeki tûyler bile tâze hayat bulur. Onun şevketi, şerefi, şanı başkasına benzemez. Ey Nâbî! Hiz. Pîr eğer bir nazâr eyleyse, dünyâyâ ve âhirete ait işlerinin hepsi tamam olur.

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), *el-Gunye* adlı eserinde, Peygamber Efendimiz'i (a.s.) ziyâret âdâbını anlattığı bölümde şu ifadelerle de yer verir:

Yâ Rabbî! Günâhlarımdan tevbe ve istiğfâr ederek senin Nebîne geldim. Senden beni mağfîret etmeni istiyorum. Nasıl ki o hayatta iken birisi gelip onun önünde günâhını ikrâr etmişti. Nebî (a.s.) dua etmiş sen de o kişiyi affetmiştin. Yâ Rabbî! Sana, senin Nebin Rahmet Nebîsi (a.s.) ile teveccüh edip yöneliyorum. Yâ Rasûlellah! Şüphesiz ben, günahlarımı affetmesi için, senin ile Rabbime teveccüh ediyorum. Yâ Rabbî! Nebin hakkı için beni affetmeni ve bana merhamet etmeni istiyorum (Geylânî, 1971: 35-37).

O (k.s.), Hulefâ-i Râşidîn ve Ehl-i Beyt-i Rasûlullah (a.s.) ve esmâu'l-Husnâ ile Hakk'a (c.c.) tevessül ederdi:

Yâ Rabbî! Azîz kitâbınla, Kerîm Nebin olan Efendimiz Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve onun yüce şerefi ile, babaları İbrâhîm ve İsmâîl ile, arkadaşları Ebu Bekir, Ömer, Zinnûreyn Osmân ve onun âli Fâtımâ ve Âlî ve bu ikisinin çocukları Hasan ve Hüseyin ile ve amcası Hamza, Abbâs ve iki zevcesi Hatîce ve Âişe ile sana tevessül ediyor, senden istiyor ve sana yöneliyoruz (Kâdirî, t.y.: 150).

Yâ Rabbî! Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve Ebûbekir Sıddîk Radıyallahu Anh hürmetine, kaza ve kaderinde bana lutufda bulun, benden darlığı gider, tâkat getiremeyeceğim şeyi bana yükleme (Kâdirî, t.y.: 133).

Yâ Rabbî! Güzel isimlerinle sana sığınıyor, sana tevessül, teveccüh ve tazarru ediyorum (Kâdirî, t.y.: 62).

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Ebû Saîd Medresesinde Hanbelî Fıkhı üzerine fetvâ verirdi. Devrinin bütün ulemâ ve evliyâsı ona tâbi olmuştu (Vidânî, 1338-1340: 23).

O'nun (k.s.) kasîdeleri, şu örnekte olduğu gibi serâpâ hakikat zevkleri ile doludur. Şu mısralar, tasavvuf târihinin altın harflerle yazılmış hakikatleri arasındadır:

Hiçbir âlim yok ki benim ilmimle bilgin olmasın, Hiçbir sülûk eden yok ki benim usûl ve prensiblerimle hareket etmesin. Öncekilerin güneşleri kayboldu, bizim güneşimiz ise yüce felekler üzerinde ebedîdir, batmayacaktır (Kâdirî, t.y.: 58).

O (k.s.), Hicri 561 yılı rebîü'l-Âhır ayı 10. cumartesi gecesı Bağdat'ta kendi medresesinde 'ircî' ilâhî hitâbına icâbet ederek bu fânî hayatı terk edip hakka yürümekle, azm-i gülşenserâyı bekâ buyurdular. Gasli teşhiz ve tekfini gece icra olunduktan sonra çocukları, ashabı ve öğrencilerinden o anda orada hazır bulunanlar ile cenaze namazları oğlu Abdülvehhâb tarafından eda edildikten sonra adı geçen medresenin revâkına defnedildiğini ve sabaha kadar medresenin kapısı açılmayıp güneşin doğup yükselişi ile kapı açıldığında Bağdat'ın halkı ve ileri gelenleri, Hz. Pîr'in (k.s.) kabri üzerine salâta ve merkâdını ziyarete fevc fevc geldiklerini o günün kıyamet gününe benzer bir gün olduğunu, İbn-i Neccâr, Tarihinde belirtmiştir (Vidânî, 1338-1340: 33-34).

Mezkûr medrese, **Şeyh Ebu Sâid Hazretleri**'nin binâ-kerdesi olup Zât-ı Âli Kadrleri, hâl-i hayatlarında Hz. Gavs'a (k.s.) i'ta ve bahş eylemiştir. Hz. Pîr'in (k.s.) hocası olan **Ebu Saîd Mübarek el-Mahzûmî**, evliyânın büyüğü, esfiyânın bürhânı, âriflerin kıdvesi, sâliklerin zübdesi, ulûm-i zâhir ve bâtineyi câmi bir pîr-i tarîkat ve vâkıf-ı râz-ı hakikat olup, **Şeyh Ebu'l-Hasan Hakkârî**'nin en kâmil hulefâsından idi. Hz. Hızır Aleyhisselâm ile çok sohbetleri olup Hanbelî Mezhebine mensûptu (Hocazâde, 1318: 30-31).

Hz. Abdülkadir Geylani'nin (ks) adları tesbit edilebilen çocukları; **Abdü'l-Vehhâb**, **Abdü'r-Rezzâk**, **Şemsü'd-Dîn**, **Seyfû'd-Dîn**, **Abdü'l-Azîz**, **Şerafu'd-Dîn Îsâ**, **Abdü'l-Cebbâr**, **İbrâhîm**, **Muhammed**, **Abdullah**, **Yahyâ**, **Mûsâ**, **Îsâ**, **Fâtımâ'dır** (Vidânî, 1338-1340: 35).

Hz. Pîr'in (k.s.) çocuklarının hepsi âlim, fakîh ve muhaddis idiler. Mübârek babalarından ve devrin en önde gelen ulemasından ilim ahz eden bu zevât-ı kirâm, hayatları boyunca, Hz. Pîr'in (k.s.) yüce tasavvuf yolunu neşrederken, o'nun (k.s.) ilim mirasının da lâıykı vech ile temsilcisi olup, fıkıh ve hadis ilminde zamanlarının ileri gelen uleması arasında yer aldılar. İnsanlara fıkıh ve hadis ilmi öğretiler. Tasavvuf tarihçileri, Kâdirî yolu'nun, ekseriyyetle Hz. Pîr'in (k.s.) çocukları vasıtası ile yayıldığını ifade etmektedirler. Kâdirî kollarının ekserisi, Hz. Pîr'in (k.s.) çocukları vâsıtası ile gelmiştir. Bu âlim ve mutasavvıf zatların varlığı, Kâdirî yolu'nun zâhir ve bâtın ilimlerinin en üst seviyede tadrîs edildiği ilahî bir medrese olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Hz. Abdülkadir Geylani'nin (k.s.) mübârek çocuklarının her biri, babalarının yolunu ayrı ayrı devam ettiren birer yıldız idiler. *Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidayete erişirsiniz* Hadis-i Şerifinin, yüce Ashab-ı Kiram hakkındaki bu beyan-ı nebevisine uygun olarak, Resûlullah (a.s.) aşığı olan bu yüce velâyet önderlerinin her birinin de, birer mürşid-i kâmil ve rehber-i râh-ı Hak oldukları hususu kesindir.

Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliyâ* ve Sâdık Vîcdânî'nin *Tomar* adlı eserlerinden elde ettiğimiz malûmata nazaran, Hz. Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) çocuklarının her birinden ayrı ayrı kolların teessüs ettiği anlaşılmaktadır.

Mesela Eşrefoğlu Abdullah Rûmî'nin kurduğu, Eşrefiyye şube-i Kâdiriyyesi, Hz.Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından Seyyid Şemsüddin'e dayanmaktadır.

Seyyid Şemsüddin Geylânî
Seyyid Hüsâmüddin Şefik
Seyyid Ahmed Şihâbüdin
Seyyid Alâüddin
Seyyid Hüseyin El-Hamavî
Eşrefoğlu Abdullah Rûmî

Yine, Mustafa Müştâk Kadirî'ye mensûb olan Müştâkiyye şubesi, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından Seyyid Abdülvehhâb'a dayanmaktadır.

Seyyid Abdülvehhâb Geylani
Seyyid Muhammed
Muhyiddîn
Seyyid Hasan

.....
Seyyid Abdülcelîl Bitlisî
Mustafa Müştâk El Kâdirî

Yine, Seyyid Dede Osmân Avnî'ye ulaşan iki koldan birisi, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından Seyyid Ebûbekir Abdülazîz'e dayanmaktadır.

Seyyid Ebûbekir Abdülazîz Geylânî
Seyyid Muhammed el Hattak
Seyyid Şemsüddin
Seyyid Şerafüddin
Seyyid Zeynüddin

.....
Seyyid Süleyman el Bağdâdî
Seyyid Ali el Bağdâdî
Seyyid Eyyûb Urfevî
Seyyid Dede Osman Avnî Urfevî

Yine, Muhammed Garîbullah el-Hindî'ye mensub olan Garîbiyye şubesi, Hz. Pîr'in mübârek evlâdlarından Seyyid Abdürrezzak Geylânî'ye dayanmaktadır.

Seyyid Abdürrezzak Geylânî
Seyyid Abdullah el Hüseyinî
.....
Seyyid Muhammed Enîs
Muhammed Garîbullah el-Hindî

Yine, şuûbât-ı Kâdiriyye'den olan İseviyye kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından Seyyid İsa Geylânî'ye mensûbdur.

Yine, şuûbât-ı Kâdiriyyeden olan Hilâliyye kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından Seyyid Muhammed Şemsüddin Geylânî'ye dayanmaktadır.

Seyyid Şemsüddin Geylânî
Seyyid Hüsamüddin Şefik
Seyyid Ahmed Şihâbüdin
Seyyid Alâüddin
Seyyid Hüseyin El-Hamavî

.....

Mustafa Latîf
Muhammed Hilâlürâm el-Hamedanî

Yine, şuûbât-ı Kâdiriyyeden olan İsmailiyye kolu, Hz. Pîr'in (k.s.) mübârek evlâdlarından Seyyid Abdürrezzâk Geylânî'ye dayanmaktadır.

Seyyid Abdürrezzâk Geylânî
Seyyid Ebû Sâlih Nasr Geylânî

.....

Ahmed er-Rûmî
İsmâil er-Rûmî (Vicdânî, 1308-1340: 38-67; Vassâf, *Silsile-i Kâdiriyye Md.*).

Hz. Pîr'in (k.s.) yolunu devam ettiren mübârek çocuklarının yanı sıra, başka hulefâsı da mevcuttur. Bunların en meşhûrları;

Ebû Medyen Mağribî
Ebul Abbas Ârif
Sıdk Bağdâdî
Beka bin Batû
Ali bin Hîtî
Muhammed bin Evânî
Ebû Suûd bin Şıblî
Kadibulbân Mûsulî
Yunus Kassâb bin Hâşimî'dir.

Vicdânî, Hz. Pîr'in (k.s.) hulefâsından kırk zâtın ismini, *Tomar*'da zikretmiştir. (Vicdânî, 1308-1340: 29-31). Hocaşâde, Hadîkâtü'l-Evliyâ adlı eserinin, ikinci cildinde, Kâdiriyye yolu ve Abdulkâdir Geylânî (k.s.) hakkında detaylı mâlûmât vermiştir (Hocaşâde, 1318-II: 4-93).

2.2. Seyyid Abdürrezzâk Geylânî

Abdülkadir Geylânî'nin (k.s.) oğlu olup Hicri 528 yılı, Zilkâde ayında dünya âlemine zînet verdi. Küçük yaştan itibaren mübarek babaları Abdülkâdr Geylânî'nin (k.s.) mânevi terbiyesi altında ve rahle-i tedrisâtında maddî ve manevî ilimleri tahsîl ile kemâle erişmiş, Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.) yolu, ekseriyetle o'nun ve o'nun soyundan gelen seyyid şerifler vâsıtası ile yeryüzünde yayılmış, nice münkirlerin iman ile şereflenmesine vesile olmuş, İslam âleminin her tarafında Hak âşıklarını, deryâ-yı ehadiyyetten kana kana içirmiş, mübarek cedleri Kâinatın Efendisi Hz. Muhammed Mustafa'ya (a.s.) yakınlık ve muhabbet ufuklarında, velâyet semâsının cihânı aydınlatan güneşleri yapmıştır.

Abdürrezzak Geylânî, Abdülkâdir Geylânî'den (k.s.) pek çok rivâyetlerde bulunmuş, o'nun (k.s.) hayatında geçen pek çok olayı nakletmiştir. Bağdat'ın doğusunda bulunan *Hilbe* şehrine nisbetle kendilerine *Hilebî* denmiştir. H.630 yılı Şevval Ayında Bağdat'ta dâr-ı bekâya rihlet etmiştir. *Hilbe* denilen mevkide, *Ahmed* kabristanı'na defnedilmiştir.

Tarihçiler, o'nun çok doğru, son derece güvenilir, Peygamberimiz'in (a.s.) Hadîs-i Şeriflerini son derece iyi kavrayan ve hadîs bilgisi dorukta olan bir muhaddis, Hanbelî mezhebinde fetvâ veren kudretli bir fıkıh âlimi, Kur'ân-ı Kerim'in lafzını ve yüce anlamını cem eden kurra bir hâfız, kendini Hakk'a kulluğa adanmış zühd, vera ve takva sahibi bir zat-ı âlikadr olduğunda söz birliği etmişlerdir. Pek güzel bir el yazısına malikti. Hadîs rivayet etmeyi ve talebelerini çok seven Abdürrezzâk Geylânî, başta hadîs ilmi olmak üzere çeşitli ilim dallarında ders okutmuş pek çok öğrenci yetiştirmiştir.

Vera, zühd ü takva, şahsiyet ve izzeti nefis sahibi bir Hak dostu olan Abdürrezzak Geylânî, son derece cömert idi. Cumalar hâriç, ibâdet için evine kapanırdı. Hayâ ve edebi son derece yüksekti. Her anı, Cenâb-ı Zül-Celal ve'l-Kemal Hazretleri'nin murakabesi ile geçen, her yönüyle Hz. Muhammed Mustafâ'nın (a.s.) ahlakı ile ahlaklanmış, fakr u zarurete gayet mütehammil, zâhid, abid, kanâat ve iffet sahibi, selefin yolundan giden şerifü'l-Menzile yüce bir velî idi. (Hocazâde, 1318 :72).

Seyyid Abdurrezzâk Geylânî'den gelen ve İstanbul'da neşrolan Kâdiriyye kolları, *Tomar*'da şu şekilde verilmiştir:

1) Şeyh Sâlih Kolu: Şeyh Sâlih'in, Abdurrezzâk'tan aldığı Kâdiriyye yolunu, İsmâil Rûmî, Gavsü'l-Âzâmın emri ile Anadolu, Rumeli ve İstanbul'da neşretmiştir.

2) Abdullah Hüseyinî kolu

3) Seyyid İmâduddin kolu

4) Osmân Cîlî kolu: Bu kol Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî vasıtası ile neşrolunmuştur (Vîcdânî, 1308-1340: 35-37).

Allahu Teâlâ sırlarını mukaddes kılsın!

2.3. Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî

Osmanlı Şeyhu'l-İslâmlarından Haydârîzâde İbrâhîm Efendi, *Kerkûklü Abdurrahmân Hâlis*'in biyografisini, *Tasavvuf Cerîdesi*'nde, edebî bir üslûp ile kaleme almıştır. Makâle içinde, mutasavvîf şâirlerin Farsça ve Arapça beyitlerinden metindeki fikirleri destekleyici örnekler verilmiş, *Abdurrahmân Hâlis*'in gazel ve muhammesleri ile, o'nun edebî ve tasavvufî şahsiyeti gözler önüne serilmiştir. Tasavvuf Dergisindeki bu makalenin sâdeleştirilmiş hali ve içinde geçen Arapça ve Farsça beyitlerin tercümeleri aşağıda verilmiştir:

Şeyh Ahmed Tâlebânî'nin oğlu olan *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*, 1212 târihinde, Kerkûk Kasabası'nda, madde âleminin şerefini artırmış, 63 yıl yaşadıktan sonra değerli bir misâfirî olarak bulunduğu şu geçici dünyâya 1275 târihinde vedâ ederek, yüce cennetlere giriş kapısı olarak kabul ettikleri, hakikat feyizlerinin yeri olan dergâhında toprağa verilmiştir. Bu tasavvuf yolu silsilesinin kurucusu, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*'nin şerefli cedleri, *Tâlibânî Şeyh Mahmûd* Hazretleridir ki; yaşadığı asrın kutuplarından olan *Hintli Şeyh Ahmed*'den feyz almış, tasavvuf yolunun tanınmış büyüklerindendir. Adı geçen aile, aslen *Zengine* aşîretinin reislerinden bulundukları halde Kerkûk'e bağlı *Tâlibân* köyünde oturmuş olduklarından dolayı *Tâlebânî* şöhretiyle tanınmışlardır. *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri*, nûru bütün âleme yayılan *Hazret-i Muhammed'e (a.s.)* ait özelliklerden, tam anlamıyla pay sahibi olan kâmil ve âriflerden olması sebebiyle, sûfilerin yüksek ve derin düşüncelerine daldıkları zaman, gayretinin büyüklüğü ve mânevî halleri o kadar yücelirdi ki, lâhut âlemine ait hakikatleri anlatan lisanları: *Ben öyle bir kuşum ki benim ötüşüm, her akşam ve seher vakti arşın dâmından gelir* diyerek, âriflere yakışan bir övünme ile şakır, bir olgunluk derecesine ve bir yüce makama yükselirdi. Dostları ile bir mecliste sohbet esnâsında dahî, o kadar hoşgörülü, tatlı dilli, düzgün ve açık lisanlı olur, fikir ve vicdân hürriyetine o kadar sâhip bulunurdu ki: *Ey Urî! İyi ve kötü insanlarla öyle yaşa ki öldükten sonra, Müslüman seni zemzemle yıkasın, Hintli ise seni yaksın* ahlâk kuralını benimsediği her hâl ve davranışından anlaşılırdı. Her sabah ve akşam, hakikat yolunun dergâhının sofrasında, ihsânlardan kısmetini alan birkaç yüz fakîrin arasında, Müslümân olmayan milletlerden dahî, birçok ihtiyaç sahibi bulunurdu. Hattâ bir gün o fakîrlerin arasında bulunan bir Mecûsi gezginin, kendisine ait dînî töreni, dergâhın içinde yerine getirdiği, şeyhin bazı bağluları tarafından görülerek, hakkında, dergâhtan kovma ve azarlama gibi bir işe girişilmişse de *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri* buna engel olmuştur. *İfâdelerimiz çeşitli, senin hüsnün ise tektir. Hepsi, bu cemâle işâret ediyor.* Hele soyluluk ve el açıklığında: *Nazar sâhiplerinin yanında, Süleymân'ın mülkü hiçtir, belki Süleymân, mülkten âzâde olan kişidir* sözlerine tam uygun olup, onun yanında dünya ile ilgili mal ve süslerin zerre kadar üstünlüğü ve değeri yoktu. Çok kereler, iyilik ve bağış eteğini arayıp bulma ümîdi ile, yüksek huzurlarına yüz süren ihtiyaç sahiplerine verecek para bulunmadığı zamanlar, dünyaya ilgisine sebep olarak gördüğü elbiseden bile vazgeçerek bağış buyururlardı. Bulunduğu Hakk'ı bilme yolunun süslenme sebebi ve belki de tamamlayıcısı olan şiir sanatında da son derece güçlü idi. Şiirlerinin toplandığı, *Hâlis Dîvânı* adlı kitabın okunup incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, şiir sanatında en çok, *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*, *Nur Ali* ve *Mağribî* gibi tasavvuf ehli şâirlerin en büyüklerinin tuttukları yola bağlı kalmayı daha çok tercih etmiş olduklarından dolayı, inciler saçan şiirleri baştan başa hakikatin mânevî hazzı ile doludur. Bereket ve mutluluk sebebi olsun diye o nefis şiirlerinden birkaç mısra aşağıda verilmiştir:

Her nereye baksam, gerçek maksadım senin yüzündür. Fakat gözyaşı ile dolu iki gözümde senin hâyâlisten başka bir şey bulamam. Hangi toprağa, ibâdet maksâdıyla alnımı koysam.

Taptığım ve maksâdım sen, varlığım ve secde ettiğim sensin. İster Mescîd-i Aksa'da, isterse, deyr-i ruhbanda olayım.

Bağdat'taki tekkesinde dünyadan göçen ve Osmanlıca'da *Nefî*, Farsça'da *Firdevsî* ve *Kaânî* gibi usta şâirlerin şiir sanatındaki güç ve kuvvetlerini, eserlerinde hakkı ile göstermeyi başarmış olan meşhûr şâir *Şeyh Rızâ Efendi*, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*'nin şerefli oğullarındandır. Hazret-i Pîr'in güzel söz söyleme sanatı, rahmetli *Şeyh Rızâ Efendi*'ye geçtiği gibi, fazîlet ve irşâd makamı da hâlâ hayatta olan ve soyu temiz çocuklarının yaşça ve fazîletçe büyüğü ve en olgunu olan *Şeyh Alî Efendi Hazretleri*'ne nasîp olmuştur. Allah Teâlâ, onun uzun ömrü ile Müslümânları faydalandırsın. *Muhakkak bu yavru da o aslandandır*. Şiir söyleyişindeki âşıklara ait incelik ve hoşgörülü güzelliği ile, edebiyatçıları, gerçekten kendisine âşık etmiş olan ikinci oğlu rahmetli *Şeyh Abdulkâdir Efendi*, *Hazret-i Pîr*'in, dünyâ işlerine karşı hoşgörüsünün biricik temsilcisidir dense yeri vardır. Kısaca sözü, insanlık kitâbının hangi sayfasına getirirsek, *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri*'nin sıfatlanmış oldukları ahlâkla ilgili fazîletlerini, hakkı ile açıklayabilmek imkânsız olması nedeniyle, kendilerinin hakikat âleminin ne kadar büyük bir kâmil eri olduğunu anlayabilmek için, zamanın âlimlerinin en ileri gelenlerinden ve edebiyatçıların en büyüklerinden olan, *Berzençli Kâdî Hüseyin*'in, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri* hakkında görüş ve duygularını açıklayıcı olmak üzere, *Kerkük*'ten *Süleymâniye*'ye yazıp, düşüncelerini güzel ve noksansız bir şekilde dile getirdiği mektûbunun aşağıdaki paragrafını burada nakletmek istiyorum:

Gördüğümüzü Gördük! Tekkenin baş köşesinde bir pîr oturuyordu. Dervişlik makâmında sanki bir emîr idi. Cemâlinden bir ışık saçılmış, yanındakiler o nûrla aydınlanmışlardı. O, baştan ayağa, Zühre Yıldızı gibi nûrdur, sanki bütün sürûrun özü odur. Derdi olan, eğer yüzünü görse, can ü gönülden sevince gark olur. Ay, elinde kâse, onun âsitânesinde, cemâlinden saçılan ışıktan nûrunu alır. Bugün dost düşmân nezdinde ortaya çıktı ki, tâliplerin şeyhidir o (Haydârîzâde, 1327: 4-5).

Allahu Teâlâ sırlarını mukaddes kılsın!

Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî, Türkçe şiirleri arasında yer alan ve yüce Kâdiriyye yolunu vasfeden *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* veznindeki muhteşem bir gazelinde şunları söyler:

Şâh-ı iklîm-i velâyettir gürûh-ı Kâdirî
Râh-ı aşkı zü'l-kerâmettir gürûh-ı Kâdirî
Cümle erbâb-ı tarîkat bülbül-i şûrîdedir
Anlara bâğ-ı letâfettir gürûh-ı Kâdirî
Dâmenin tutmuş bular Sultân Abdülkâdir'in
Mazhar-ı lutf-i hidâyettir gürûh-ı Kâdirî
Gavs Muhyî'd-Dîn ihyâ eylemiş dîn-i Nebîyi
Revnâk-ı dîn-i risâlettir gürûh-ı Kâdirî
'Küntü kenzen' kapısını 'men aref' miftâh ile
Feth iden şâh-ı velâyettir gürûh-ı Kâdirî
Dâhil ol var ol gürûha bî-teemmül Hâlisâ
Sâhib-i emn ü emânettir gürûh-ı Kâdirî (Kerkûkî, 1284: 64).

Kâdirî topluluğu velâyet ülkesinin şâhidir. Kâdirî topluluğu aşk yolunda kerâmet sâhibidir. Cümle tasavvuf ehli aşk elinden hâli perişân bülbüllerdir. Kâdirî topluluğu onlar için hoş bir

bağdır. Bunlar Sultan Abdülkadir'in eteğini tutmuşlar. Kâdirî topluluğu hidâyet lütfunu erişmişlerdir. Gavs Muhyî'd-Dîn, Nebî'nin (a.s.) dînini ihya eylemiş. Kâdirî topluluğu, risâlet dîninin parıltısıdır. Kâdirî topluluğu, 'Küntü kenzen' kapısını, 'Men aref' anahtarı ile açan velâyetin şahıdır. Ey Hâlis! Hiç düşünmeden, o topluluğa var dâhil ol. Kâdirî topluluğu emîndir ve emânete sâhiptir.

Yine o'nun *mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün* kalıbında yazdığı gazel, dîvân edebiyâtının şaheserleri arasındadır:

Nigârâ! Mülk-i cismim kenz-i aşkınçün harâb ettim
Anı cânım yerine kalbde nâib-i menâb ettim
Derûn-i sînemi pâk eyledim ağyâr nakşından
Gönül kâşânesin aşk-ı ruhınçün müstetâb ettim
Beyâbân-ı talebde pertev-i hüsnün şuâından
Tenim baştan başa cevval-e-i mevc-i serâb ettim
Şarâb-ı nâbe ger meyl eylesem mâzûr tut zâhid
Ki ben meyhânede pîr-i muğâna intisâb ettim
Cihânın gülşenine gelmemiş hüsnün gibi bir gül
Anınçün âlem içre aşk-ı hüsnün intihâb ettim
Hubâb-ı sakf-ı gerdûna ulaşsa himmetim nola
Ki ömrüm sarf-ı râh-ı bir şeh-i âlicenâp ettim
Medâris içre Hâlis görmedim ben aşk sevdâsın
Anınçün ilmimi meyhânede rehn-i şerâb ettim (Kerkûkî, 1284: 57-58).

Ey Sevgili! Beden ülkemi aşkının hazinesi için harâb ettim. Onu, kalbimde canımın yerine koydum. Derûnumu, senden gayrısının nakışlarından temizledim. Gönلümü, aşkının gamı için hoş eyledim. Talep çölünde, hüsnünün parlaklığının şuâsından vücûdumu, baştanbaşa hareketli serâp dalgası yaptım. Ey Zâhid! Allahu Teâlâ'nın feyzine meyledersem beni mâzur gör. Ki ben dergâhta, bir kâmil mürşide intisâb ettim. Cihânın gül bahçesine, senin hüsnün gibi bir gül gelmemiş. Onun için bu âlemde güzelliğinin aşkını seçtim. Himmetim, feleklerin çatısındaki damlalara kadar ulaşsa ne çıkar! Ki ömrümü, katı yüce bir pâdişahın yolunda sarf ettim. Ey Hâlis! Medreseler içinde aşk arzusunu görmedim. Onun için ilmimi, dergâhta, Allahu Teâlâ'nın feyzine karşılık rehin bıraktım.

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) için yazdığı Farsça gazelin tercümesi aşağıda verilmiştir:

Burası, evliyâ burçlarının ayı olan Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) makâmıdır. Burada, Hüdâ'nın Zâtı'nın kudret güneşinin nurları parlar. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) nefesinin, Hz. İsâ (a.s.) gibi Rûhu'l-Kuds ile kuvvetlendirilmesi imkânsız değildir. Çünkü Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Hz. Mustafâ Aleyhisselâm'ın dîninin güçlendiricisi idi. Onun irşâd ışığı, imkân karanlığının gecesinde, Hak yolunun yolcularına, yol göstericidir. Onun hüküm ayı, sonsuza dek, tutulmaz. Çünkü o ay, ışığını, yaratılmışların en hayırlısı olan Muhammed Aleyhisselâm'a has olan güneşten almaktadır. O, açılan kudret elidir. Kuvveti, Kâdir olan Mevlâ'dandır. Onun elinin kabzasında, âlem kanatsız ve ayaksız serçe kuşu gibidir. Ne zaman ki onun güneşi, velâyet burcundan doğdu, her velînin keşif ayı, o güneşin ışığında süha yıldızı gibi kayboldu. Onun kerâmetleri tevâtür hâline ulaştığından, her kim ki onu inkâr ederse, enbiyâyı inkâr etmiş gibi olur. Onun fermânı karşısında, Hâkan, hâkir bir köledir. Onun ihsânının kapısında, Kayser, hâkir ve fakîrdir. Onun cömertlik sofrası her muhtâca açılmıştır. Onun himmetinin makâmı, şâhin ve yoksulun sığınacağı yerdir. Celâl tecellîsinin nûrlarına,

onun rûhundan başkası tahammül edemez ki onun kuvveti, Mustafâ Aleyhisselâm'ın feyzindendir. Süt emme çağında oruçlu bulunması, akıl sâhipleri nezdinde, onun şânının yüceliğine, çok parlak bir delildir. Ey Pâdişâh! Senin lütuf feyzini Hâlis'in gönlüne dök ki, O, bütün varlığı ile sizin dergâhınızın kölelerindendir. (Kerkûkî, 1284: 32-33)

Kitâbu'l-Meârif'te bulunan Farsça rubâilerinin tercümeleri şu şekildedir:

Eğer bir gönül sahibi isen, gönül kâbesini tavaf eyle
Mânâ Kâbesi gönüldür, sen onu toprak sanma, yürüyerek bin hac yapsan, bir nefes, bir bîçâre
gönlü ele getirmene erişmez (Kerkûkî, 1284: 46)

Ya Râb! Senin Hazretinden başkasına bir yol yoktur
Senin dergâhından başka sığınılacak dergâh yoktur
Her ne kadar benim günâhım Kafdağı kadar olsa da
Senin rahmetin ve ihsânının önünde saman çöpü kadar değildir

Ey Pâdişâh, ey Münezzeh, ey Settâr
Senin vasfın konusunda dem vurmağa bizim ne gücümüz var
Bu hiçbir şey olan katre, bu mahdât olan
Nasıl, hadsiz olan deryâya, hudût koysun

Ey her tefrîkaya teveccüh eden
Gönül gözün her şeye yöneliyor
Gönlünü tefrîkadan beri kıl
Yek bir dildâr ara ki, yek bir dile sâhip olasın

Eyvâh! Azîz ömrün elliği aştı
Vakit sermâyesi câh endîşesi ile geçti.
Daha ne zamana kadar gaflet uykusundan uyanmayacaksın
Uyan, sonunda bir dem saltanatın geçti (Kerkûkî, 1284: 56-57)

2.4. Dede Osman Avni Baba Urfevî (k.s.)

Urfa'da yetişen büyük mütefekkir ve mutasavvıflardandır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Babasının adı Ebdâl Muhammed, dedesinin adı Eyyûb, büyük dedesinin adı Bekir'dir. Seyyid olup, bütün fertleri mutasavvıf olan bir âilenin çocuğu olarak bu şuhûd âlemini şereflendirmiştir. Hayatını Urfa'da Mevlîd-i Halîl Dergâhı'nda, 70 yıl süren irşâd faâliyeti ile geçirmiştir. O zamanlar Halep vilayetinin Urfa Sancağında bulunan Mevlîd-i Halîl Tekkesi Vakfı'ndan kendilerine senelik 1500 kuruş tahsîsât ayrılmıştır. 1814 yılında babası Ebdal Muhammed, bu fânî âlemden göçmüştür. Mevlîd-i Halîl Dergâhında kabri bulunan ve 1814 yılında vefât eden Eyyûb Efendi, Dede Osman Avnî'nin kardeşidir. 1883 yılında bu fenâyâ veda eden Dede Efendi, kardeşi, babası, dedesi ve hulefâsının medfûn bulunduğu, Mevlîd-i Halîl Dergâhı'nın avlusundaki küçük kabristana defn olunmuştur. Bu makamda, Osmanlı dönemi mîmârîsi olan Mevlîd-i Halîl Mescîdi vardır. Bu mescîdin ön yüzünde bulunan kitâbedeki tarihi mısralar, bugün hâlâ dergâhlarda okunan şu güzel sözleri ihtiva etmektedir.

*Cirâğ-ı mescîd u mihrab u minber
Ebûbekir, Ömer, Osmân ü Hayder*

Dede Efendi'nin kabrinin baş dikmesinde;

Bu Kabir, günahları bağışlanmış, hakkın rahmetine kavuşmuş, bu mübarek makamın hizmetçisi, Allah'a yönelmiş, ondan başka her seyden i'raz etmiş, Eşşeyh Esseyyid Ebdal Muhammed Oğlu Eşşeyh Esseyyid Dede Osman Avni'nindir. İrcîî nidası ile 1300 senesi Şerefli Zilkade Ayında fenâ âleminden bekâ âlemine intikal etti, yazılıdır.

Allahu Teâlâ sırlarını mukaddes kılsın!

İbrâhim Aleyhisselâm'ın doğduğu mağaranın doğusunda, Dede Osman Avnî'ye (k.s.) ait emânetlerin sergilendiği küçük bir hücre vardır. Dede Efendi'nin (k.s.) günümüze kadar ulaşabilen sancakları, muînleri, tesbîhi, külâhı, tâcı, keşkülü, şamdanları, Mevlîd-i Halîl Medresesi'ne vakfettiği Âşık Paşa'nın *Garibnâme* adlı eseri, yazma *Kelâm-ı Kadîm*'ler, bu hücrede ziyârete açıktır. *Garibnâme*'nin hâşiyesinde, *Bu kitâbı, Ceddü'l-Enbiyâ Makâmı'nın hizmetçisi, Şeyh Dede Osman er-Ruhâvî (k.s.) Cenâb-ı Hakk'ın rızâsı için Mevlîd-i Halîl Medresesi'ne vakfetmiştir. Okumak isteyen bundan men' edilmemelidir. Ve buradan dışarı ancak kuvvetli bir rehin ve kefil karşılığında çıkarılabilir yazılıdır. Dede Efendi'nin (k.s.) Mevlîd-i Halîl Zâviyesi'ne vakfettiği kitaplar, tefsîr, akâid, hadîs, fıkıh, siyer ve tasavvuf ilimleri ile alâkalıdır. Dede Osman Avnî'nin (k.s.) dergâhda bu kitapları okuduğu, okuttuğu ve ulûm-i şer'îyyeye vâkıf olduğu îzâhtan vârestedir. Bu kitaplardan bir kaç, Dede Efendi'nin (k.s.), Mevlîd-i Halîl (a.s.) dergâhındaki hücrelerinde sergilenmektedir. *Garibnâme* (Türkî Âşık Paşa Kitabı) adlı eser bunlardan biridir. Âşık Paşa milâdî 1272 yılında Kırşehir'de doğmuştur. Yine milâdî 1332 tarihinde Kırşehir'de vefat etmiştir. O devirde Kırşehir'in ismi "Gülşehri"dir. Türkçe olarak yazdığı 10592 beyitten meydana gelen *Garibname* adlı eseri, en dakîk tasavvufî konuların Türkçe îzâhını yapar. Eser on bölümden meydana gelmiş her bölüme on tasavvufî kıssa konulmuştur. Adı geçen kitapları esas alarak *Dede Efendi'nin (k.s.)* irşâd metodu hakkında kısa bir mütâlâa yaparsak şu sonuçları çıkarabiliriz. *Dede Efendi (k.s.)* Allahu Teâlâ'nın zikir-i şerîfini ferdî ve toplu halde icra ettirip, Kâdirî yolunun feyzini uşşâkın kalbine îsal ettiği gibi ulûm-i İslâmiyye ile de tâlipleri tezyîn etmiştir. *Tefsîr-i Mevâkıb, Tefsîr-i Tıbyân, Akâide Dâir Ehâdîs, Şerh-i Hidâye, İmâdü'l-İslâm, Tenbîhu'l-Ğafilîn, Siyer-i Kebîr Tercümesi, Menâkıb-ı Hulefâ-i Râşidîn* kitapları bu hususa özellikle ışık tutmaktadır.*

Tasavvufi Eserler olarak, *Müzekki'n-Nüfûs*, *Behcetü'l-Esrâr-ı Abdülkâdir*, *Menâkıb-ı Celâleddin-i Rûmî*, *Türkî Âşık Paşa Kitabı*, *Muhammediyye* kitapları da yine Osmanlı Döneminde Dergâhlarda okunan belli başlı eserlerdendir. O'nun vakfettiği kitapların isim ve cilt sayıları aşağıda verilmiştir:

Zehâdetlu Dede Osmân Efendi'nin Mevlûd-i Halîlü'r-Rahmân'a vakfetmiş olduğu kitapların ber vech-i zîr-i esâmî ve e'dâdının kaydı beyan olunur: Yazma Kelâm-ı Kadîm (4 Adet), Basma Kelâm-ı Kadîm (4 Adet), Tefsîr-i Mevâkıb (1 Cilt), Basma Ahmediyye (1 Cilt), Türkî Âşık Paşa Kitabı (1 Cilt), Müzekki'n-Nüfûs (1 Cilt), Behcetü'l-Esrâr-ı Abdülkâdir (2 Cilt), Yazma Menâkıb-ı Evliyâ (1 Kıt'a), Muhammediyye (1 Cilt), Zübdetü'l-Âsâr (2 Cilt), Akâide Dâir Ehâdis (1 Cilt), Nâtıku'l-Gayb (1 Cilt), Türkçe Muhammediyye (1 Cilt), Tefsîr-i Tıbyân (2 Cilt), Risâle-i Zikrullah (1 Cilt), Mantûk-i Lugat Tercümesi (1 Cilt), Risâle Mecmûası (1 Cilt), Şerh-i Hidâye (1 Cilt), Müzekki'n-Nüfûs-i Eşref (1 Cilt), Ravzatü'l-Ahbâb (3 Cilt), Basma Siyer-i Kebîr Tercümesi (1 Cilt), Avdet-i İslâmiyye (1 Cilt), Menakıb-ı Evliyâ (1 Cilt), Menâkıb-ı Sultânü'l-Ârifîn (1 Cilt), Evrâd-ı Fethiyye Şerhi (1 Cilt), Behcet-i Abdülkâdir Geylânî (1 Cilt), Mürşidü'l-İbâd (1 Cilt), Ceybu'l-Ebrâr (1 Cilt), Tercüme-i Nefâhât (1 Cilt), Menâkıb-ı Celâleddin-i Rûmî (1 Cilt), Tezkire-i Hazret-i Baba Süleyman (1 Cilt), Risale (1 Cilt), Şerhu Kenzi'l-Menâkıb (1 Kıt'a Yazma), İmâdü'l-İslâm (1 Cilt), Menâkıb-ı Hulefâ-i Râşidîn (1 Cilt), Kara Dâvud Delâil-i Şerîf Şerhi (1 Cilt), Tenbîhu'l-Ğafilîn (1 Cilt) (Kurtoglu & Karakeçili, 2015: 127-141).

2.5. Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövenkî

19. yüzyılda Anadolu'da yetişen Evliyânın Büyüklerindendir. 1821 yılında Elazığ'ın *Mürü* köyünde doğmuştur. Babası *Kaymazzâdelerden İbrahim Efendi*'dir. Askerlik görevini 1842 yılında Erzincan'da *Kırkserdarlar Askerî Teşkilâtında* komutan olarak yapmış, gördüğü bir rüyâsında, kendisine, *zâhirî vazîfen sona erdi, artık mânevî vazîfene başla* denilmiş, rüyâsını yorumlayan *Terzi Baba* nâmıyla meşhûr, *Erzincanlı Muhammed Vehbî*, o'nu, Arapgir'de bulunan halifesi *Ömer Rûhânî*'ye gönderdimiştir. Hacı Ömer Hüdâyî Baba, Arapgir'li Ömer Rûhânî'nin ilm-i bâtın halkasına dahil olmuş, mürşîdinden hilâfet almakla şerefyâb olarak Elazığ'ın Kövenk köyü'ne gelip yerleşmiş, Kövenk'te bir tekke inşâ etmiştir.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın Dergâhına, hergün yaklaşık ikiyüz üçyüz civârında ziyaretçi ve sâlikan gelip sohbetlerinden istifade ederlerdi. O, herkesin hâline göre kelâm eder, katı kalbleri yumuşatır, Hakk'a (c.c.) çekerdi.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba, Arapkırlı Ömer Rûhânî'den hilâfet aldıktan sonra da o'nun ziyâret ve hizmetinde bulunmuş, bu durum Ömer Rûhânî'nin irtihaline kadar devam etmiştir.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba, yetiştirdiği birkaç arkadaşı ile birlikte Hacca gidip, dönüşlerinde, Urfa'da kibâr-ı meşâyıhdan Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) yanında birkaç gün ikamet etmiş, Dede Efendi (k.s.), aldığı mânevî emir üzerine, Hacı Ömer Hüdâyî'ye hilafet verip, Kâdiriyye hırkasını ona giydirmiştir (Hilmî, 2007a: 6a).

Hacı Ömer Hüdâyî Baba, Kövenk'te nâsın irşâdı ile meşgûl olmuş, güzel huyu, takvâsı, kerâmetleri ile şöhret bulmuştur.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba, güleryüzlü, mütevâzi, çok cömert bir zattı. Bütün nâsa maddi ve manevi ihsanlarda bulunurdu. Mübârek nazarlarına mazhar olanların o'nun cezbeseine kapılmamaları mümkün değildi. Devlet Ricâli, halli zor müşküllerini gelip o'na danışırdı.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba, orta boylu, vücûdu güçlü, endâmı ölçülü, gâyet yiğit ve şecâatli olup ata binmekte mâhirdi. Şemâil-i şerifleri gâyet gökçek ve mütenâsib idi. Şöyle ki, orta boylu olup cemâat içinde mümtâz ve mehîb olurdu. Çehre-i şerîfi müdevver ve hûb idi. Vücûd-ı latîfi aslen mülehhem olup tecellî-i Zâta mazhar olmağla lehmi nâbud ise de mülehhem görünürdü. Benzi beyaz olup biraz bal rengine mûmâsil idi. Gözleri siyah ve turuncu olup gâyet câzib ve mütebassir idi. Sakal-ı Şerifi ak ve uzunca idi. Saçları ak ve üçer örük sağ ve sol memelerine kadar salkar idi. Hâsılı Hudâsı onu gâyet hûb ve mütenâsibu'l-endam olarak yaratmıştı. Re's-i saâdetine keçeden bir sivri külâh kor, üzerine yeşil sarık sarardı (Hilmî, 2007a: 5a-b).

Hacı Ömer Hüdâyî Baba, çok zikir yapmaya ve huzûr-ı karara o kadar sa'y ve ikdam eylemiş ki tasarrufât-ı hâsse-i Rabbâniyyeye mazhar olmuş, Kâdir va Kayyûm Allah Teâlâ'nın vehb etmesi yolu ile feyzyâb olarak ledün ilmlerinin kapılarını açmış olmakla, Nebî Hızır Aleyhisselâm ile mânen görüşmüş, Merv'de Ebâ Müslîm Teberdar'da, Hızır Aleyhisselâm ile zâhiri mülâkâta vaad ile emr u işâret alarak hemen Merv'e doğru yola çıkıp Merv'e ulaştıkları zaman, Hızır Aleyhisselâm ile zâhiren görüşme şerefi ile müşerref olup, esnâ-yı ifâzada Hızır Aleyhisselâm, Cenâb-ı Şeyhin mübârek ağızlarına bir nefha üflemiş olmakla ledünnî ilim kapılarının mânen açılması günbegün hâsıl olmuştur (Hilmî, 2007a: 3a).

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın adları tesbit edilebilen hulefâsı; *Ahmet Cemali Kürklü Hacı Muhammed, Göllü Mustafa, Hamza, Hüseyin Visâli, Şükrü, Muharrem Hilmi, Tepecikli Mehmet, Perçençli Mehmet, Boranlı Abdullah, İzûlu Muhammed Emîn ve Abdullah'tır.* Allahu Teâlâ hepsinin sırlarını mukaddes kılsın!

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın irşâd ile geçen mübârek ömürleri, Hicri 1322 Miladi 1905 yılında kurban bayramı günü Kövenk Köyü'nde hitâma erip, rûh-u pür futûhları, cennet-i ulyâyâ pervâz eylemiştir. Nûrlu kabirleri Elazığ'ın Kövenk Köyü'nde ziyâretgâh-ı enâmdır. Kabir taşında şu ifadeler yer almaktadır: Hakikat ilmine vâkıf olan meşhûr pîr, Hazret-i Şeyh Ömer Baba'nın aydınlık kabri budur. Eğer feyzyâb olmak dersen hiçbir şüphe taşımadan samîmi bir kalble ziyâret et. Ona bir Fâtiha hediye eden maksadına ulaşır. O'nu rahmetle anıp da her kim ki o'ndan yardım isterse, şeyhin himmeti ulaşır ve Mevlâ, o kişiye yardım eder. Ne yazık ki, öğrencileri onun zikir halkasından ayrı düştü. Onun ayrılığı ile yanan gönüllerdeki ateş, onu ziyâret etmekle söner. İki gözüme dolan kanla, onun vefâtına tarih düşürerek dedim ki, *Ya Rabbî! Ömer Baba'nın mekânı cennet-i ulyâ olsun* Sene 1322.

Hacı Ömer Hüdâyî türbesinin bahçesinde bulunan Oğlu Ahmet Visâli'nin kabir taşında ise *Hulefâ-yı Kâdiriyyeden Şeyh Ahmet Efendinin Rûhuna Fâtiha, 5 Şubat 1309* yazılıdır.

O'nun bize kadar ulaşan emânetleri arasında tesbîhi, tâcî, külâhî bulunmaktadır. O'nun yolunu ve mânâsını temsil eden mübârek tâçları dört dilimli olup, her bir diliminde Allah'a (c.c.) vuslatın merhaleleri olan *şeriat, tarikat, hakikat, mârifet* yazılıdır.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın şiirlerinin toplandığı *Divân-ı Hüdâyî* ve *Vasiyyetnâme* adlı iki eseri bulunmaktadır. Aşağıdaki manzûme, Dîvân-ı Hüdâyî'den alınmıştır:

Gel Hakk'ı çok zikredelim, ismini hep vird edelim
Leyl u nehar halvet edup, aşkiyle tevhîd edelim
Gel derme bu sîm u zeri, böyle cîfeden ol beri
Kamuya ol Hak rehberi aşkiyle tevhîd edelim
Gel tevhîde çalış heman, bülbül gibi eyle figân
Maksûdunu verir inan, aşkiyle tevhîd edelim
Döndür Hüdâ'ya yüzünü, sevdîr o'na kendözünü
Zikr eyle pâk et özünü, aşkiyle tevhîd edelim
Zikre çalış olma kesel, çek masiva şüglünden el
Hak meydanı açıldı gel, aşkiyle tevhîd edelim
Çoktur velim Hakk'ın yolu, tevhîd kamunun efdali
Ol bu gülzârın bülbülü, aşkiyle tevhîd edelim
Cümle ezkârın efdali, tevhîd buyurmuştur nebî
Budur ekmelin mezhebi, aşkiyle tevhîd edelim
Zikr-i Hüdâ'ya et devam, çünkü zikreder hâs u âm
Bulur gönül aşkta makam, aşkiyle tevhîd edelim
Gel azmet Hüdâyî Baba, düşme bu dar-ı girdâba
Olur bütün ömrün hebâ, aşkiyle tevhîd edelim (Hüdâyî, 2007a: 9a)

O'nun önde gelen hulefâsından *Hacı Muhammed Baba*, Hazar Gölü kenarında bulunan *Kürk* isimli beldede şühûd âlemine şeref vermiş, bu sebepten *Kürkî* şöhreti ile tanınmıştır. Babası *Gafûroğullarından Ahmed Ağa*'dır. Asrının en büyük kutbu *Kövenkli Hacı Ömer Hüdâyî Baba*'nın cemâl âlemine göçmesinden sonra mânevî bir işâretle Hicâz'a gitmiş, Medîne-i Münevvere'de, **Hz. Resûlullah'a (a.s.)** kurbîyetle, kulluk deryasına müstağrak olmuşlardı. Vazîfesi bitince tekrar Kövenk'e dönüp, azîz mürşîdlerinin yüce dergâhında hakikat yolunun feyzlerini neşr buyurmuş, temiz ruhları naim cennetlerine kanat açıncaya kadar burada nâsın irşâdı ile meşgul olmuşlardı. *Hacı Muhammed Baba*, 1929 yılında Mevlâ'nın yakınlık meclîsine rihlet eylemiş, ilâhî lutûflara mazhar olmuş yüce ruhları ravzâ-yı cinâna uçmuştur. Kövenk'te mürşîdinin yanı başında bulunan nûrlu kabirleri, aşk ve muhabbet erbâbının ziyaretgâhıdır. Âriflerin kâmillerinden ve Kâdiriyye'nin önde gelen mürşîdlerinden olan *Hacı Muhammed Baba*, *Abdülkadir Geylânî'nin (k.s.)* irfân bahçesinde yetişmiş bir gül-i rânâ idi. O da, mürşîdi *Hacı Ömer Hüdâyî Baba* gibi, on iki tasavvuf yolundan da irşâd makâmını ahz etmişti. O'nu koklayan Allah (c.c.) âşıkları, nûrlu meclislerine cân atıp, o Hazret'in hakikat kokusundan zevkyâb ve sermest olmuşlardır. Kabirlerinin yanındaki kitâbede;

*Saadetle gelen gelsin bu dergâh-ı refî' şâna
Maârif şem'ini yaksın, bu lâzımdır her insana*

yazılıdır.

Hacı Muhammed Baba'nın Hulefâsından olan *Hacı Mustafâ Hayrî Baba*, 1895 yılında Malatya'da doğmuştur. Babası *Yüzbaşı Mustafâ Hayrî'nin*, Malatya'nın Akçadağ ilçesinde görevliyken şehîd oluşundan üç ay sonra doğan çocuğuna da *Mustafa Hayrî* ismi verilmiştir.

Ehl-i Beyt-i Resûlullah'tan (a.s.) olan bu büyük mutasavvıf, **Seyyid Battal Gazi** neslinden ve **Koca Vâizogulları Ailesi**ndendir. Eski Malatya'da, bu gün ki ismiyle Battal Gâzi'de yaşamış olan bu aileden pek çok mutasavvıf yetişmiştir. Malatya velilerinin büyüklerinden olan ve kabr-i şerîfi Battal Gazi'de bulunan Koca Vâiz Hazretleri, *Hacı Mustafâ Hayrî Baba*'nın ceddidir. Koca Vâiz, Sultan IV. Murad devrinde yaşamış, zühd ü takvası ve kerâmetleriyle meşhûr olmuş, IV. Murad kendilerine iltifât ve sevgi göstermiştir. Seyyid Koca Vâiz, tasarruf sahibi ve çok güçlü bir mutasavvıftır. Pek çok menkîbesi hâlâ dillerde dolaşmaktadır.

Küçük denilebilecek yaşta tasavvufa giren ve bütün ömrü zühd ü takva, taat ü ibadet, zikr ü fikr, sabr u şükr ile geçen Seyyid *Hacı Mustafâ Hayrî Baba*, *Hacı Muhammed Baba*'dan on iki tasavvuf yolunu ahz u cem etmekle, irşâd görevini hakkıyla yerine getirmiş, insanlara her zaman *sabr, şükr ve kanâati* tavsiye etmiştir. O'nun sohbetleri, ilâhî aşka susamış uşşâk-ı ilâhînin, râh-ı Hak'ta rehberi olmuştur. *Hacı Mustafa Hayri Baba*;

*Gel Allah'a yürü yol kapanmadan
Zikr eyle Mevla'yı dilin durmadan*

beytini her fırsatta terennüm etmiş, ölüm gelmeden Hak'ka (c.c.) doğru yürümeyi, dil durmadan Hakk'ın (c.c.) zikriyle iştilal etmeyi tavsiye ve telkin etmiş, bir ömür boyu bu mânâ çerçevesinde insanları ikaz ve irşâd buyurmuştur. 17 Eylül 1979 pazartesi gün'ü *En yüce dosta* diyerek, rûh-ı pürfütûhları ravza-i cinâna pervâz eylemiştir (Öğüt, 2016: 1-20).

Allahu Teâlâ sırlarını mukaddes kılsın!

SONUÇ

Silsile-i Hâlisiyye, pek çok el yazması kaynakta birbirinin aynı olarak kaleme alınmıştır. Her biri tasavvufî vesîka olan silsilenâmeler, dergâhlarda, özel arşivlerde, kâmillerin verdiği icâzetnâmelerde, yazma eserlerin toplandığı kütüphânelerde muhâfaza edilmiştir. Yüzyıllar boyunca Rasûlullah'tan (a.s.) gelen ilâhî feyzin mecrâsını oluşturan bu gönüller zinciri, insanlığın mânevî inkişâfına hizmet eden bu muallimler silsilesi, hiçbir bozulmaya uğramadan târihî vesîkalar içinde yerini almıştır. Tamâmen târihî kayıtlar ile kayıtlanmış bulunan bu vesîkalardaki bilgilere, bazı önemsiz yazım hataları dışında yeni bir halka eklemek veya var olan tasavvufî zincirden bir halkayı çıkarmak veya değiştirmek mümkün değildir. Her bir kâmilin, hocasından Rasûlullah'a (a.s.) kadar uzanan Silsile-i Şerîfî bizzat hocasından yazılı olarak alıp kendisinden sonra gelen öğrencilerine de yazılı olarak vermek suretiyle oluşan bu tasavvuf târihi vesîkaları, mütevâtirlik derecesinde ilmî bir kesinlik arz etmektedir. Hâlisiyye silsilesi işte böyle bir hüviyete sâhip ilmî ve târihi bir vesîkadır. Bu makalemizde ele aldığımız kümmelîn, Hâlisiyye Silsile-i Şerîfî'nde öne çıkmış, hayatı hakkında ilmî mâlûmat sâhibi olduğumuz tasavvufî şahsiyetlerdir. Zâtları hakkında detaylı mâlûmat bulunamayan halkalar için akademik çalışmaların yapılması zarureti vardır. Gönül dünyamızın mîmarlarının tarihin karanlıklarında kalmış zühd, takvâ ve zikir ile geçmiş yaşantılarını, sâhip oldukları güzel ahlâkı, Hakk'a (c.c.) ulaşmakta tuttukları yolları ve metodları ilmî çalışmalarla ortaya çıkarmak, târihî ve mânevî kültürümüzün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Geylânî, A. (1971). *el-Gunye li Tâlibi Tarîkı 'l-Hak I-II*, Beyrût, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Geylânî, A. (1988). *el-Fethu'r-Rabbânî ve 'l-Feyzu'r-Rahmânî*. Cîze Mısır: Dâru'l-Me'ârif.
- Geylânî, A. (1276). *Mektûbât*, Ter. Refet Süleymân, İstanbul: Takvîmhâne-i Âmire Matbaası.
- Hasbî S. (1300), *Kitâb-ı Mirkât-ı Merâtib-i İlm-i Ledünnî fî Menâkıb-ı Abdülkâdir Geylânî*, İstanbul: Matbaatül Osmâniyye.
- Haydârîzâde İ. (1327). Abdurrahmân Hâlis'in Biyografisi, *Tasavvuf*, 4: 4-5.
- Hilmi, M. (2007a). *Kutbu'l-Ârifîn, Gavsü'l-Vâsılîn, Mürşîd-i Âzam ve Pîr-i Mufahham Olan, Tarîkat-ı Âliyye-i Kâdiriyye Hulefâsından ve Harput Velâyet-i Celîlesi Eşrâfından Seyyid Şeyh Hacı Ömer Hüdâyî Kuddise Sırrahu'l-Âlî Hazretleri'nin Tercüme-i Hâli ile Menâkıb-ı Celîleleri* (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle), Elazığ, Kövenk, Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde
- Hilmi, M. (2007b). *Risâle-i Hüdâiyye* (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle), Elazığ, Kövenk, Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde
- Hocazâde, A.H. (1318). *Hadîkatü'l-Evliyâ, II*, İstanbul: Şirket-i Mürettebiye Matbaası.
- Hüdâyî, Ö. (2007a). *Dîvân-ı Hüdâyî Kuddise Sırrahu'l-Âlî* (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle), Elazığ, Kövenk, Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde.
- Îzûlî, Muhammed Emîn. *İcâzetnâme*. Muharrem Ayı 1909. Elâzığ Kövenk Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde.
- Karakaş, M. (1996). *Şanlıurfa Evliyâ ve Âlimleri*, Şanlıurfa: Güneydoğu Matbaacılık.
- Kâdirî, İ. (t.s.) *el-Füyûzâtü'r-rabbâniyye fî evrâdi'l-kâdiriyye*. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbâati Mustafâ el-Bâbî el-Halebî ve Evlâdihi.
- Kerkûkî, A. H. (1284). *Kitabu'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, İstanbul: Rızâ Efendi Basımhânesi.
- Kerkûkî, A. H. (1302). *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Kurtoğlu, M. & Karakeçili E. (2015). Urfada Vakıf Kitaplar Üzerine Bir Değerlendirme, Vakıflar Dergisi 43 -Haziran, 127-141.
- Nabî, Y. (1392). *Dîvân-ı Nâbî*, İstanbul: Şeyh Yahyâ Efendi Matbâası.
- Öğüt, M. H. (2016), *Hacı Mustafa Hayri Baba*, İstanbul: Mega Basım yay.
- Sirhindî, A. (t.s.), *Muarrabu'l-Mektûbât eş-Şerîfe el-Mevsûm bi'd-Düreri'l-Meknûât*, III, İstanbul: Sim Matb.
- Tâdifî, M. (t.s). *Kalâidu'l-cevâhir*. Mısır: Matba'atü Abdu'l-Hamîd.
- Vassaf, H. *Sefîne-i Evliyâ-i Ebrâr Şerh-i Esmâr-ı Esrâr: Silsile-i Tarîkat-ı Âliyye-i Kâdiriyye*. Süleymâniye Kütüphanesi. Yazma Bağışlar 2305-2309.
- Vicdânî, S. (1338-1340). *Tomâr-ı Turûk-ı Âliyyeden Silsilenâme-i Kâdiriyye*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.

EKLER

"	"	"	"	فَهْدُ الْبَغَادِي	"	"	"	"	٢٢
"	"	"	"	سَيِّدَةُ السَّقَطِ	"	"	"	"	٢٣
"	"	"	"	مَعْرُوفُ رَجُلٍ	"	"	"	"	٢٤
"	"	"	"	دَاوُدُ الْمَلِكِ	"	"	"	"	٢٥
"	"	"	"	حَبِيبُ بَيْتٍ	"	"	"	"	٢٦
"	"	"	"	حَسَنُ الصَّرِيِّ	"	"	"	"	٢٧

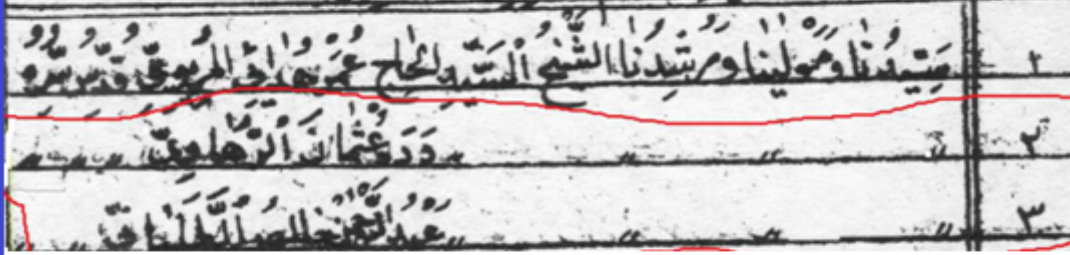
٣٨	إِمَامٌ مُحَمَّدٌ هَدَىٰ رَجُلًا لِلَّهِ تَعَالَى عَ.
٣٩	حَسَنُ الْعَسْكَرِيِّ
٤٠	عَلِيُّ التَّقِي
٤١	مُحَمَّدُ الزُّنُقِي
٤٢	عَلِيُّ الرِّضَا
٤٣	مُوسَى الْكَافُرِ
٤٤	حَقُّهُ الْمَادِقِ
٤٥	مُحَمَّدُ الْبَاقِرِ
٤٦	زَيْنُ الْعَابِدِينَ
٤٧	حُسَيْنُ
٤٨	حَسَنُ
٤٩	عَلِيُّ
٥٠	حَضْرَةُ مُحَمَّدٌ صَفِيُّ مَوْلَى اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ السَّلَامُ

١	سیدنا وعلیٰ امر سیدنا الشیخ السید علی بن ابی طالب
٢	وآله وعلیہ السلام
٣	وآله وعلیہ السلام
٤	وآله وعلیہ السلام
٥	وآله وعلیہ السلام
٦	وآله وعلیہ السلام
٧	وآله وعلیہ السلام
٨	وآله وعلیہ السلام
٩	وآله وعلیہ السلام
١٠	وآله وعلیہ السلام

١٠	سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا وَرَبَّنَا الشَّيْخَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحَسَنِيَّ قَدِمَ اللَّهُ بِهِ
١١	مُرْخَانَ الدِّينِ الزَّخَرِيَّ
١٢	بُورِ الدِّينِ الشَّامِيَّ
١٣	يَحْيَى النَّصَرِيَّ
١٤	عُمَرَ الْحَبِيبِيَّ
١٥	عَبْدَ الرَّزَّاقِ حَبَلِيَّ
١٦	عَبْدَ الصَّادِقِ دَلْفِي
١٧	أَبِي سَعِيدِ الْمُبَارَكِ الْخَزَرَجِيَّ
١٨	عَلِيَّ الْقُرَشِيِّ الْهَكَرِيَّ
١٩	أَبُو الْفَتْحِ الْخُرَّسَوِيِّ
٢٠	أَبُو الْفَضْلِ عَبْدِ الْوَحِيدِ التَّمِيمِيَّ
٢١	أَبُو الْوَكْدِ الشَّيْبَانِيَّ

- 1. Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye** (Hilmî, 2007b: 7a-7b-8a).

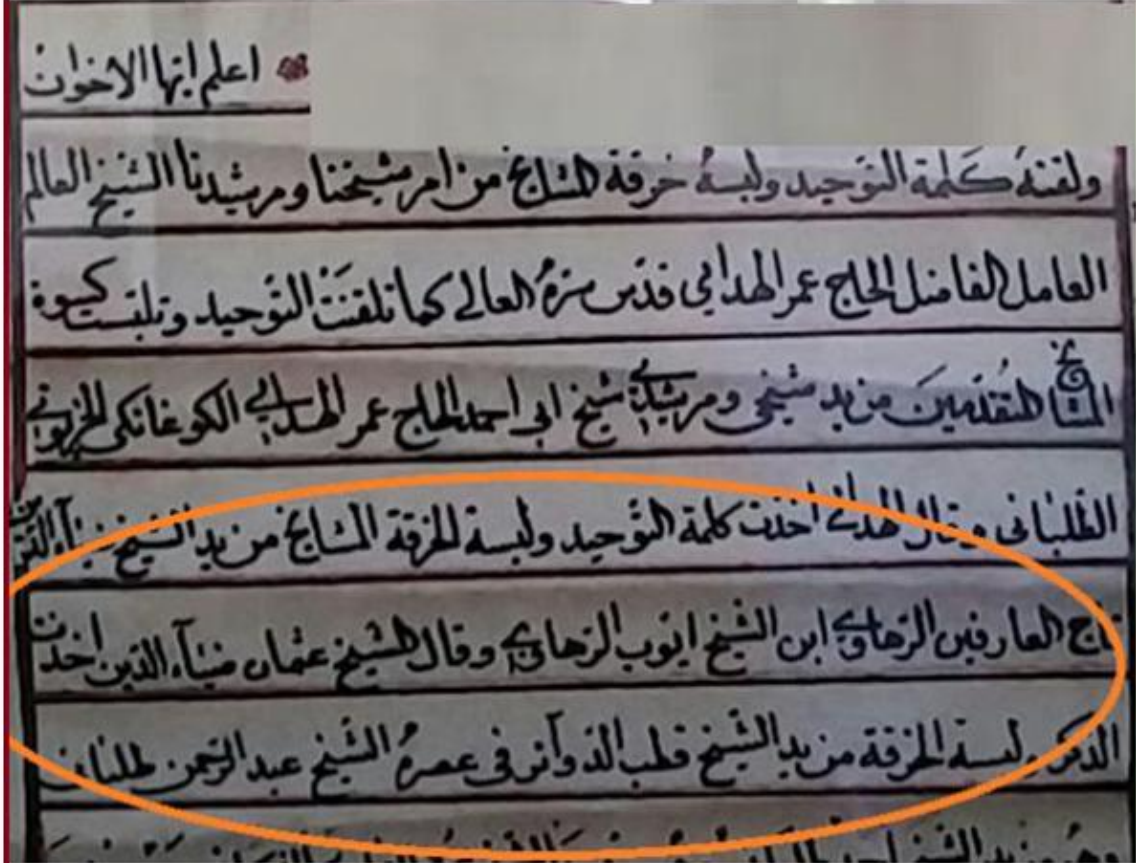
**Muharrrem Sırrî'nin (k.s.) Risâle-i Hüdâiyye adlı Eserinde Hacı
Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Silsile-i Şerîfi**

- 1-Seyyidinâ Mevlânâ Eşşeyh Esseyyid el-Hâc Ömer Hüdâyî el-Mürüvi (k.s.)
- 2-Seyyidinâ Mevlânâ Eşşeyh Esseyyid Dede Osmân er-Ruhavî (k.s.)
- 3-Seyyidinâ Mevlânâ Eşşeyh Esseyyid Abdurrahmân et-Tâlibânî (k.s.)

2. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Halîfelerinden Muharrrem Sırrî'nin (k.s.) El Yazısı İle Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye'den Abdurrahman Hâlis, Dede Osmân Avnî, Hacı Ömer Hüdâyî Bölümü (Hilmî, 2007b: 7a-7b-8a).

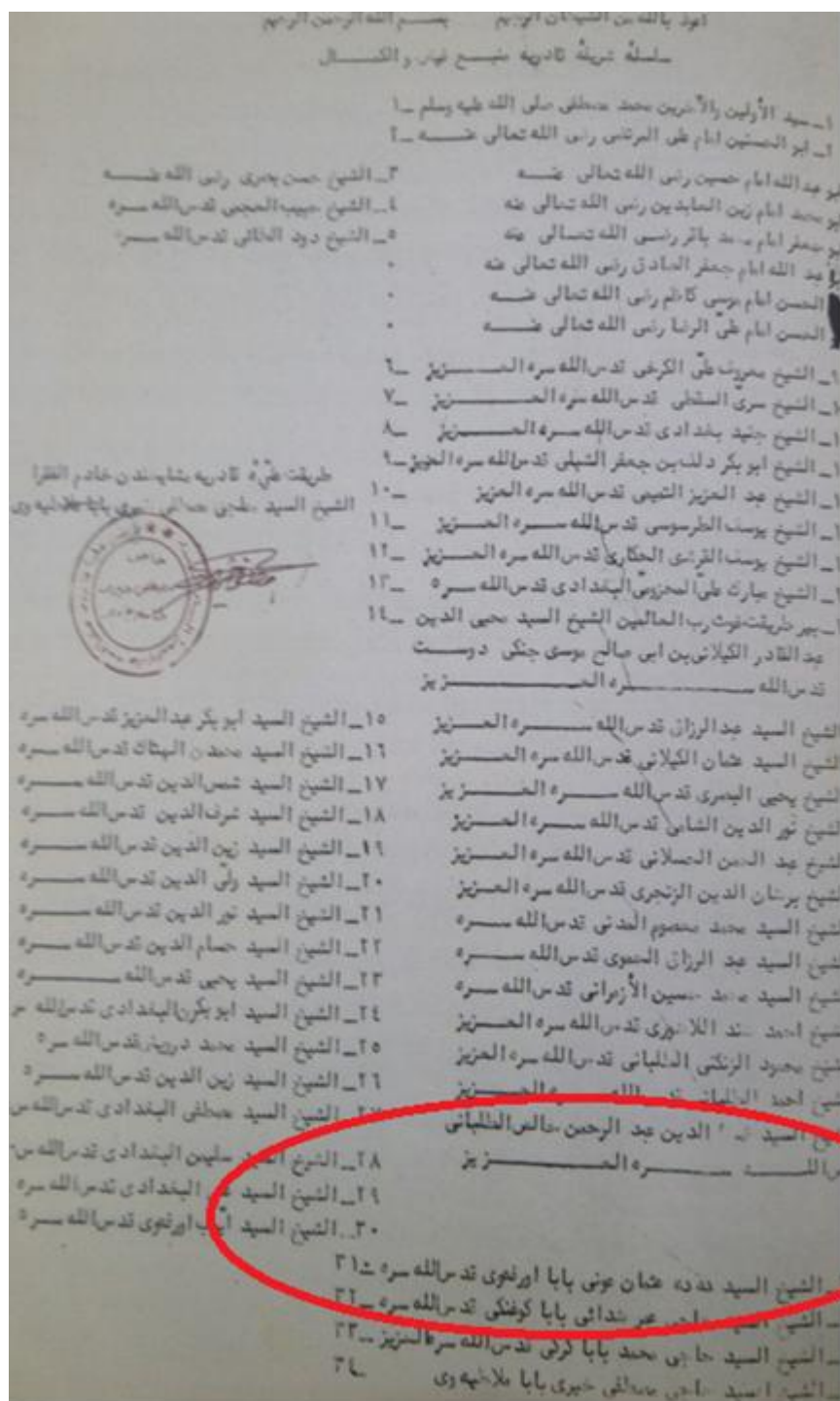
Muhammed Emîn İzûlî (k.s.) İcâzetnâmesinde, Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Silsile-i Şerîfî

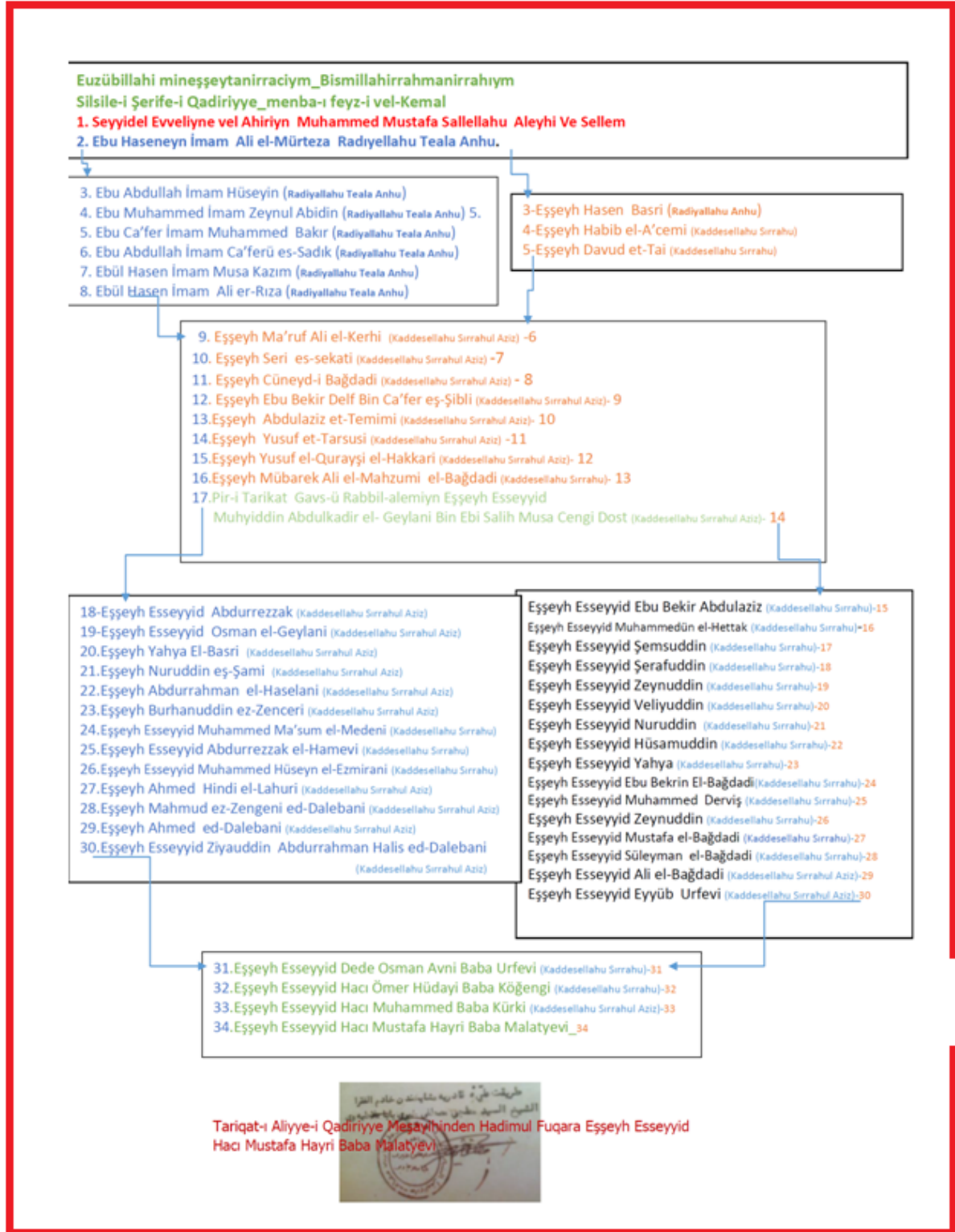
Hüdâyî (k.s.) dedi ki: Ben, Şeyh Ziyaü'd-Din Tâcü'l-Ârifîn Rehavî'nin elinden kelime-i tevhîdi ahz ettim ve meşâyih hırkasını giydım

Osman Ziyau'd-Dîn der ki: Ben, asrında kutbu'd-devâir olan eş-Şeyh Abdurrahmân Tâlebânî'nin elinden, zikri ahz ettim ve hırkayı giydım

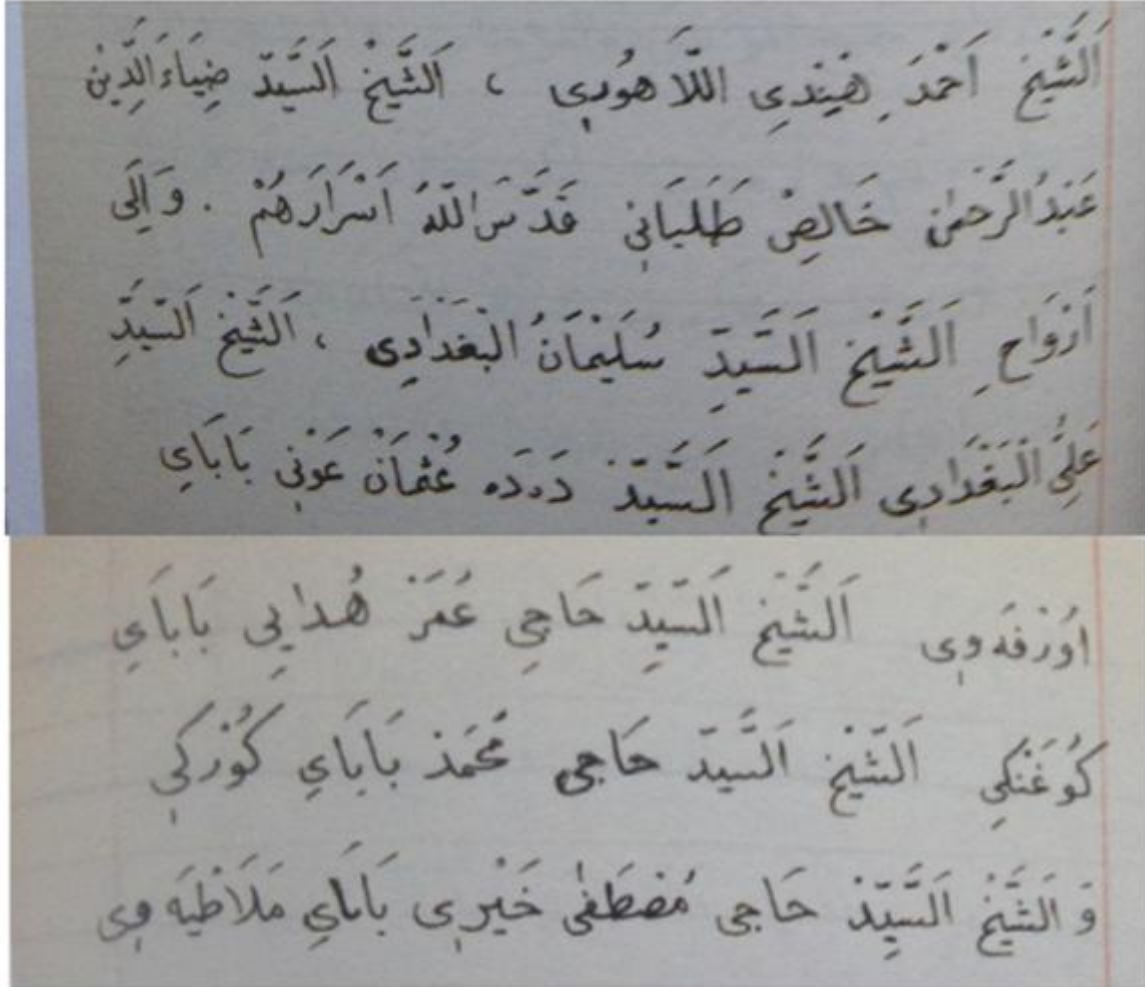
3. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Halîfelerinden İzûlu Muhammed Emîn'in İcâzetnâmesinde Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye'den Abdurrahman Hâlis, Dede Osmân Avnî, Hacı Ömer Hüdâyî Bölümü (Elâzığ Kövenk'de Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesi'nde).

4. Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye (Öğüt, 2016

5 . Dede Osman Avni Rühâvî'nin Hâlisiyye Ekolünde Mürşîdî'nin Abdurrahman Hâlis Kerkûkî, diğer bir ekolde Eyyüb Urfevî olduğunu belirten Elyazması Silsilenâmenin Sadeleştirilmiş Hâli (Ömer Necâti Arşivinden).

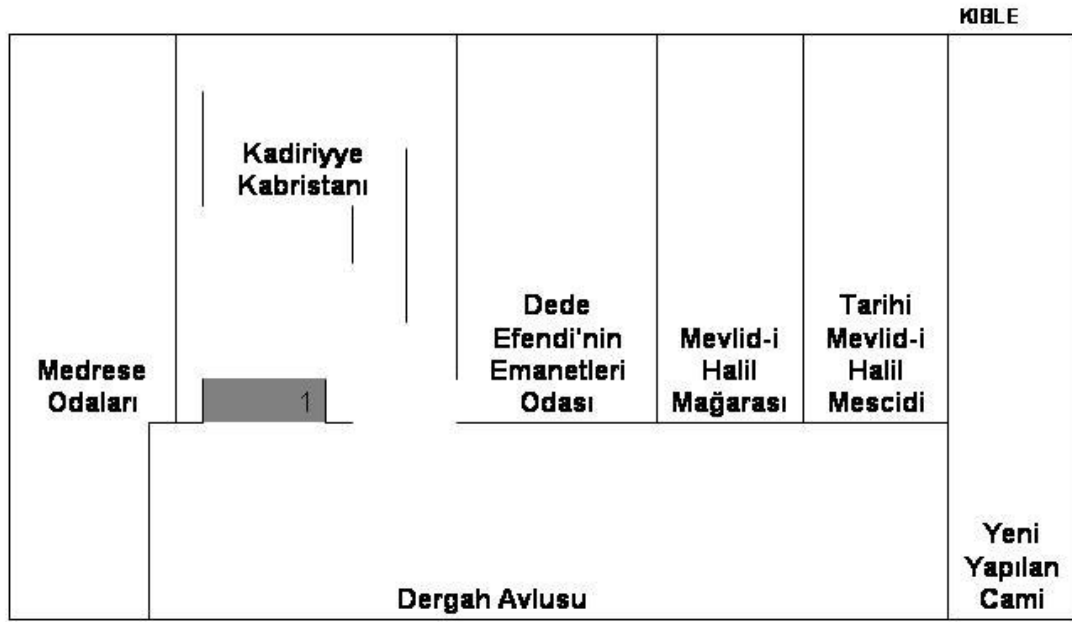
6. Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye (Öğüt, 314-315).

خالصیه	
[الشيخ ضياء الدين عبدالرحمن خالص الطالباني الكركوكي) به منسوبدر]	
لمسلمه سی	
۱۷ —	پیر طریقت سید عبدالقادر کیلانی رضی الله عنه — ۱۴
۱۸ —	جمال العراقی الشیخ سید عبدالرزاق قدس الله سره — ۱۵
۱۹ —	الشیخ عثمان الجبلی - یعنی : کیلانی - — ۱۶
۲۰ —	الشیخ یحیی البصری قدس الله سره — ۱۷
۲۱ —	نور الدین الشامی » — ۱۸
۲۲ —	عبدالرحمن الحسینی » — ۱۹
۲۳ —	برهان الدین الزنجری » — ۲۰
۲۴ —	سید محمد معصوم المدنی » — ۲۱
۲۵ —	سید عبدالرزاق الحموی » — ۲۲
۲۶ —	سید محمد حسین الازمیرانی » — ۲۳
۲۷ —	احمد الهندی اللاهوری » — ۲۴
۲۸ —	عمود الزنکبی طالبانی » — ۲۵
۲۹ —	احمد الطالبانی الکركوكی » — ۲۶
۳۰ —	صاحب الطریقه ضیاء الدین عبدالرحمن الطالبانی » — ۲۷

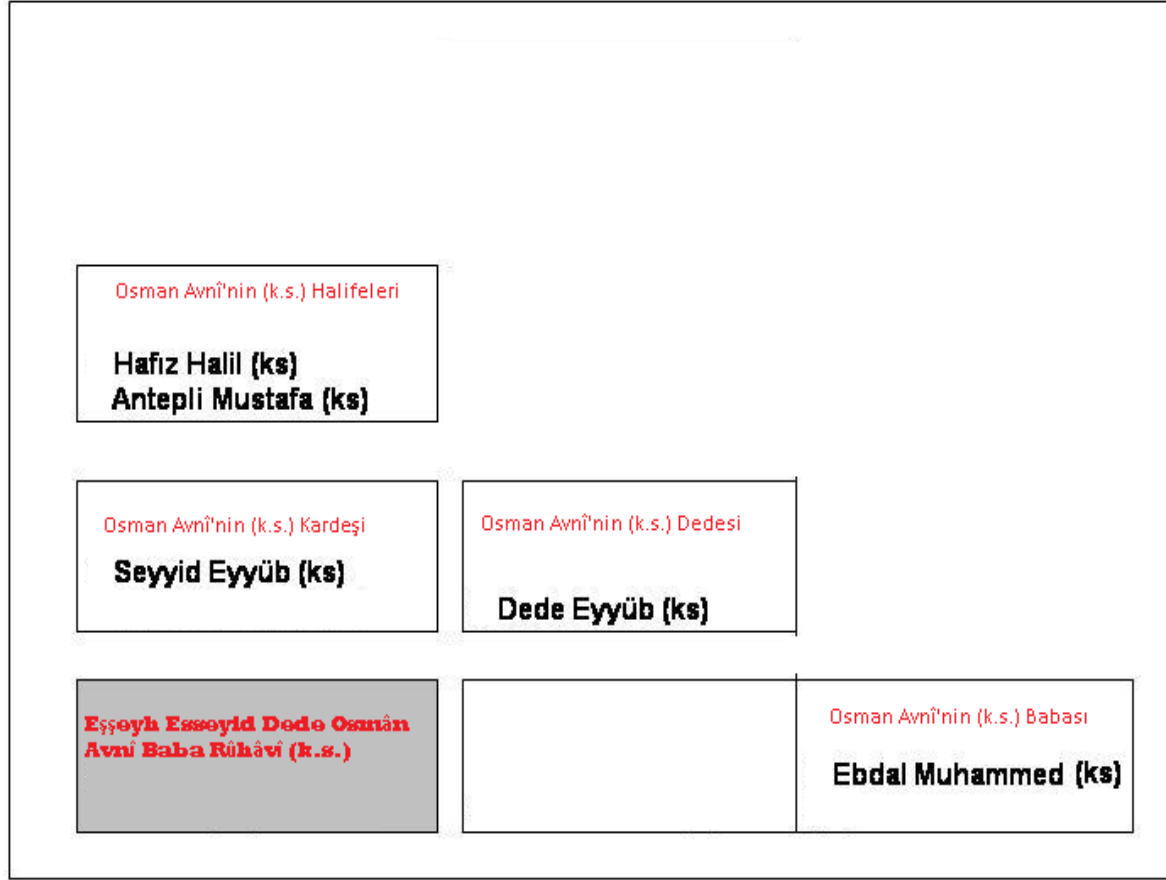
(Vicdânî, *Tomâr-ı Turûk-ı Âliyyeden Silsilenâme-i Kâdiriyye*, 56-57.)

7. *Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye* (Vicdânî, 1308-140: 56-57).

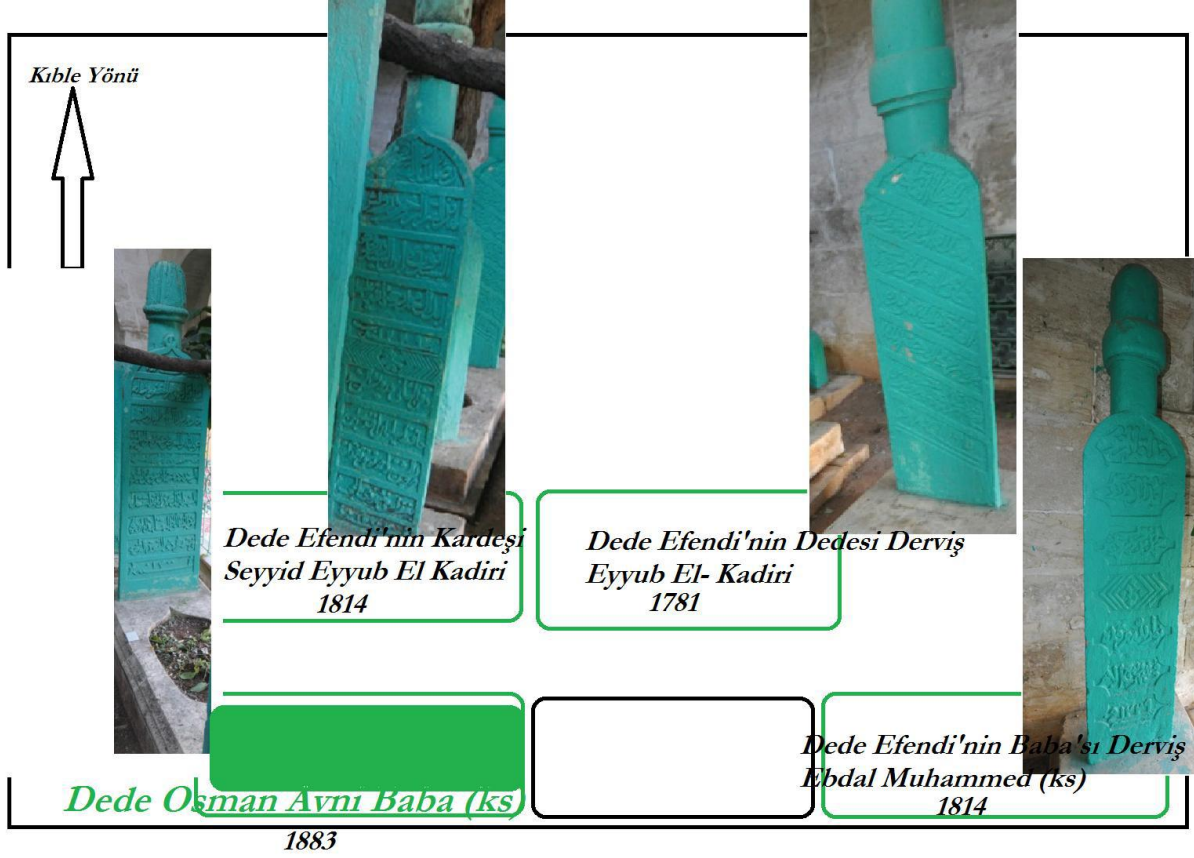
Dergah

8. Dede Osmân Avnî Baba (k.s.) Dergâhının Genel Yerleşim Şeması (Ömer Necâtî Arşivinden)

9. Dede Osmân Avnî Baba (k.s.) Dergâhındaki Kabristânda Bulunan Meşâyih-i Kâdiriyye (Ömer Necâtî Arşivinden)

**10.Dede Osmân Avnî Baba (k.s.), Kardeşi, Babası ve Dedesinin Kabristândaki Yerleri
(Ömer Necâtî Arşivinden)**

11. Dede Osmân Avnî Baba'nın (k.s.) Ayakucu Dikmesi
(Ömer Necâtî Arşivinden)

12. Dede Osmân Avnî Baba'nın (k.s.) Kabr-i Şerîfi (Ömer Necâtî Arşivinden)

“Cerağ-ı mescîd u mihrâb u minber
Ebûbekir, Ömer, Osmân u Hayder.”

**13. Dede Osman Avnî Baba’nın (k.s.) Dergâhı’nın Dış Cephesindeki Kitâbe
(Ömer Necâtî Arşivinden)**

Dede osman Avni Baba'nın (ks) Mevlid-i Halilurrahman Zaviyesine
Vakfettiği Kitaplar
Urfa Şer'iyye Sicilleri_ Numara- 225-599
Vakıflar Dergisi 43 Haziran 2015- sayfa 141

۵۹۹
رهانورد و غنا افندیك مولود حق الامانه وقف اینست اولدین کمالک بر وجه ذیر اسامی
واحد ازین قبیل سیاه اولد
بازم کلام فریم بهر کلام فریم نفیر مداکب با صمد احمد و ترک عاشقیت کتاب
نیک نفع بر اجماع الارواح العار بازم منافعالدا محمد پی حله زبدت الافار
عقابه در ابراهیم ناطق الفیبه نیک محمد به تصدیق بیانه رساله ذکر الله خطه زلفان
رساله اولدیم بنی هادیه نیک نقی شرف روح الامیاب بهر سید کیر ترجم حورث
منافعالدا مناقب سلطان العارین اولد رفقه بر اجماع العار الکمالی رساله العار
مسیح الارباب بر جمیع نقیات مناقب جلوه البزوفی نیک رفقه بابکام
رساله نفقت النعمه شوق کبر القیبه عماد الاسلام مناقب صلاه رفقه درود اولد
تنسیم العارین بازم محمد بهر کمال

14. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Vakfettiği Kitaplar (Mehmet Kurtoğlu, Enver Karakeçili, Urfada vakıf Kitaplar üzerine bir değerlendirme, vakıflar dergisi 43 -Haziran 2015, 141).

Vakıflar arşivinde, Dede Osman
Avni Baba (ks) ile ilgili bir belge

15. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Mevlîd-i Halîl Dergâhı'nda 70 Yıl İrşâdda bulunduğuna Dâir Resmî Belge (Karakaş, M. 1996: 121).

16. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Keşkölü (Ömer Necâtî Arşivinden)

17. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Şamdanlığı (Ömer Necâtî Arşivinden)

18. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Muini (Ömer Necâtî Arşivinden)

19. Dergahta Bulunan Sancaklardan Biri (Ömer Necâî Arşivinden)

20. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Tesbihi

(Ömer Necâtî Arşivinden)

21. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Kûlâhı (Ömer Necâtî Arşivinden)

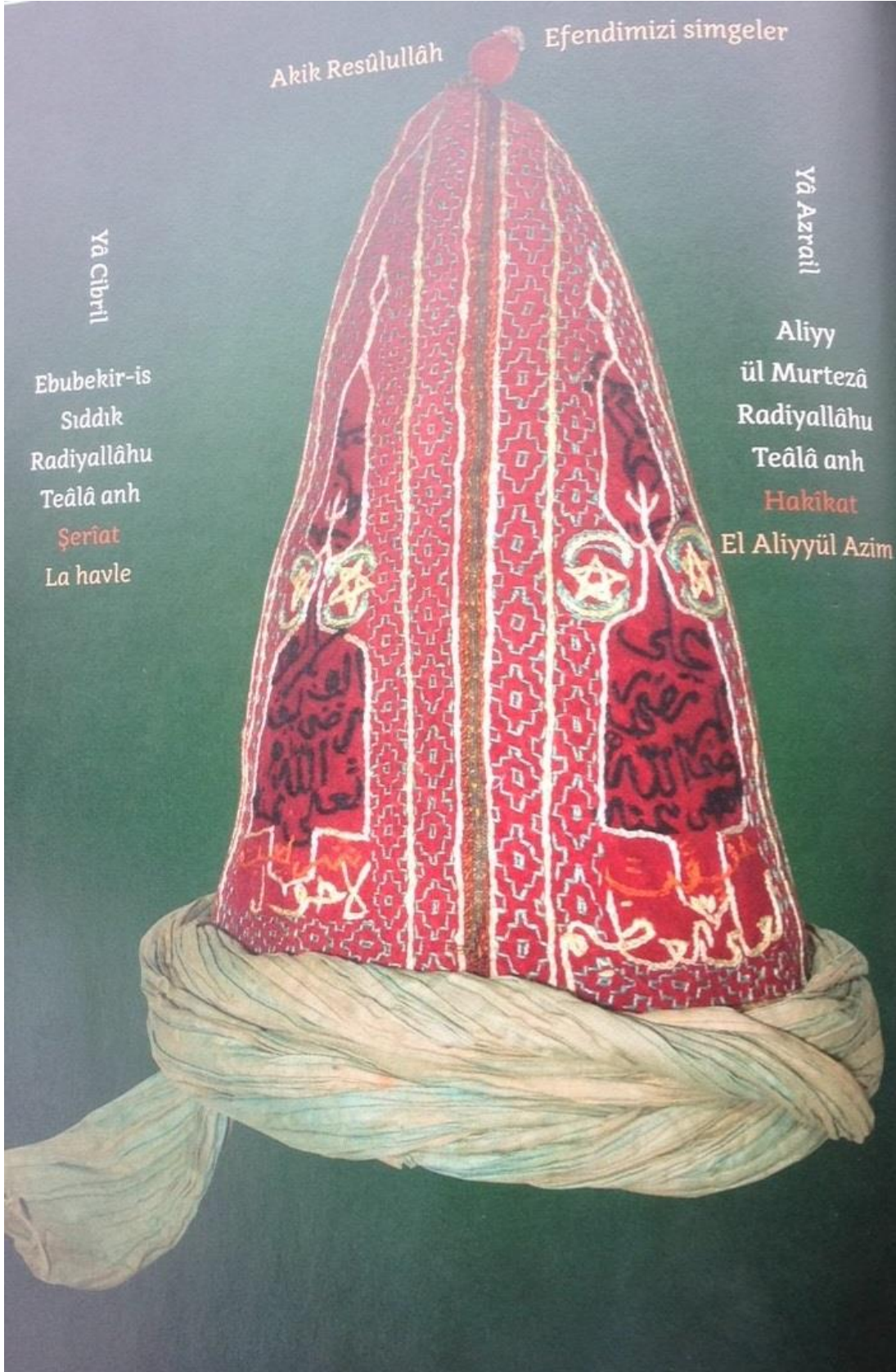

22. Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Tâcî (Ömer Necâtî Arşivinden)

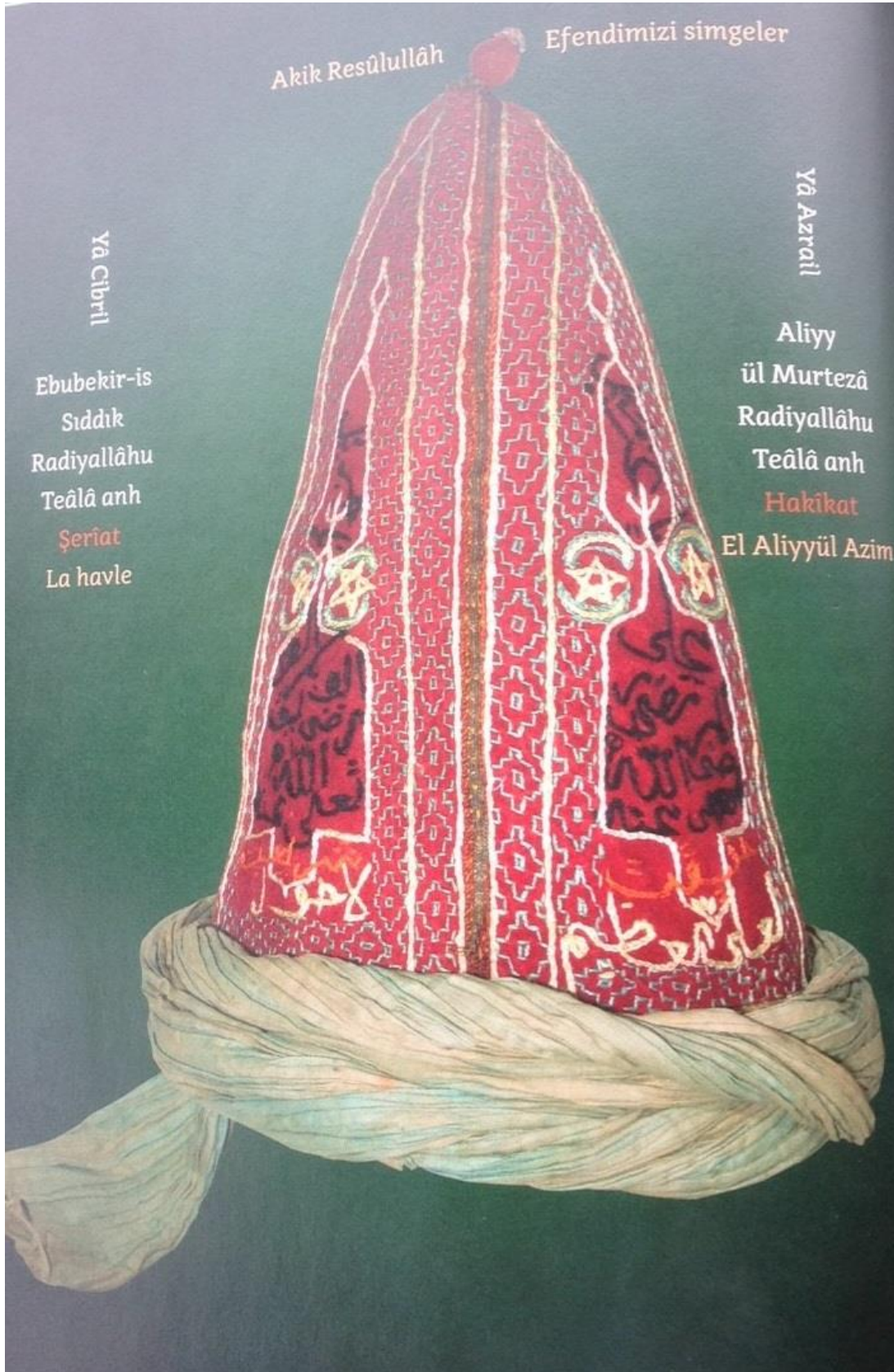
Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Şemâil-i Şerîfi

O orta boylu ve vücûdu güçlü idi. Ölçülü bir görünüşe sâhipti. “Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.), orta boylu, vücûdu güçlü, endâmı ölçülü, gâyet yiğit ve şecâatli olup ata binmekte mâhirdi. Şemâil-i şerifleri gâyet gökçek ve mütenâsib idi. Şöyle ki, orta boylu olup cemâat içinde mümtâz ve mehîb olurdu. Çehre-i şerîfi müdevver ve hûb idi. Vücûd-ı latîfi aslen mülehhem olup tecellî-i zâta mazhar olmağla lehmi nâbud ise de mülehhem görünürdü. Benzi beyaz olup biraz bal rengine mümâsil idi. Gözleri siyah ve turuncu olup gâyet câzib ve mütebassir idi. Sakal-ı Şerifi ak ve uzunca idi. Saçları ak ve üçer örük sağ ve sol memelerine kadar salkar idi. Hâsılı Hudâsı onu gâyet hûb ve mütenâsibu'l-endâm olarak yaratmıştı. Re's-i saâdetine keçeden bir sivri külâh kor, üzerine yeşil sarık sarardı

23. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın Tâcı (Ömer Necâtî Arşivinden)

24. Hacı Mustafa Hayri Baba'nın Tâcı_1 (Öğüt, M. H. (2016). *Hacı Mustafa Hayri Baba*. İstanbul: Mega Basım Yayın).

25. Hacı Mustafa Hayri Baba'nın Tâc1_1 (Öğüt, M. H. (2016). *Hacı Mustafa Hayri Baba*. İstanbul: Mega Basım Yayın).